

editorial

- *Piteștii de odinioară* 3
prof. Marin IONIȚĂ

file de istorie

- *Amintirea pentru viitor* 4
lect. univ. dr. Mihaela STĂNCIULESCU
- *Spiritualitate și cultură juridică în Piteștiul interbelic* 5
lector univ. dr. Marius ANDREESCU
- *O incursiune în istoria transportului public local din Pitești* 9
ing. Aurelian R. ROMAN
- *Protecția socială în Piteștiul de acum un veac și jumătate* 12
prof. dr. Elena ȘTEFĂNICĂ
- *Piteștii în relatările unor călători străini (1800-1850)* 14
dr. Marin TOMA
- *Târguri și hanuri în Piteștiul de altădată* 16
ing. drd. Marius POSTELNICESCU
- *Pagini din istoria Piteștilor* 18
notar stagiar Narcis-Viorel DANCIU
- *Fragmente din istoria Piteștiului medieval* 21
prof. Ionel-Claudiu DUMITRESCU
- *Școala Gimnazială „Nicolae Simonide” – 180 de ani de la înființare* 23
prof. Ion I. ȘTEFAN
- *Începuturile Colegiului Național Liceal „Zinca Golescu”, Pitești. Unitate de elită a învățământului argeșean* 24
prof. drd. Constantin VĂRĂȘCANU,
prof. Marius CHIVA
- *Un sfârșit previzibil* 26
dr. Cornel CARP

invitați în paginile revistei

- *Considerații istorice privind Regimentul 4 Dorobanți „ARGEȘ”* 28
expert Marius Remus GHERGHINA

știați că...

- *Curiozități istorice despre Pitești* 30
culese de prof. dr. Elena ȘTEFĂNICĂ

Restituiri Pitești

Nr. 1(27)/2013
Anul XI
Serie nouă

Consiliul științific:

Director: dr. Cornel CARP
Editor invitat: lect. univ. dr. Mihaela STĂNCIULESCU
prof. dr. Elena ȘTEFĂNICĂ
prof. drd. Constantin VĂRĂȘCANU

Colectivul de redacție:

Redactor-șef: prof. Marius CHIVA
Secretar general de redacție: dr. Marin TOMA
Redactori:

prof. Ionel-Claudiu DUMITRESCU
prof. Ion ȘTEFAN
ing. drd. Marius POSTELNICESCU
ing. Aurelian ROMAN
notar stagiar Narcis Viorel DANCIU
notar Denis TOMA
expert Marius Remus GHERGHINA

Culegere: Ioana NACIU

Corectură: Constantin CÂRSTOIU

Tehnoredactare: Carmen RĂDULESCU

Mediatizare multimedia: Carmen DUMITRACHE

Relații cu publicul: Carmen SAITA

Foto: Alexandru OPREA

Adresa redacției:

Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții,
tel. 0248/216348, 219976
fax. 0248/210068
<http://www.centrul-cultural-pitesti.ro>
e-mail: restituiripitesti@gmail.com

Revista *Restituiri Pitești* apare trimestrial sub egida Consiliului Local și a Primăriei Pitești. Publică articole pe teme de istorie universală și românească, sociologie politică, antropologie socială și culturală, precum și documente variate provenind din Arhivele Naționale ale Statului, Arhivele Militare Române sau arhive personale.

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor revine în totalitate autorilor (art. 206 C.P.).

Reproducerea articolelor sau a documentelor publicate se poate face numai cu indicarea autorului articolului și a titlaturii revistei.

Textele și fotografiile aduse în redacție nu se înapoiază.

ISSN: 1583-5863

Editor – Centrul Cultural Pitești

Tiparul executat la TIPARG S.A.

Piteștii de odinioară

prof. Marin IONIȚĂ

Un lucru este clar: localitatea nu s-a întemeiat la data când a fost atestată. Istoria păstrează documente de pe când s-a pus temelia unor cetăți, târguri sau orașe. Să luăm pe pildă Petrogradul, răsărit din mlaștini la voința Țarului Petru I. Sau multe cetăți grecești în antichitate. Orașele din lumea nouă a continentelor americane. Însă rădăcinile unor comunități românești sunt înfipte adânc în solul preistoriei. Râul, dealurile, pădurile, pajiștile, pământul fertil, clima blândă – condiții naturale de apărare – ofereau posibilități ideale în aceste timpuri pentru o așezare omenească. Ne aflăm într-un areal populat de pe vremea dacilor sau chiar din substrat. Așa că nu e deloc hazardată ipoteza că avem de-a face cu una dintre acele comunități ale populației daco-romane pe vremea năvălirilor numite barbare. Că obștea nu ne-a lăsat urme în piatră și cărămidă este, poate, un motiv că a avut o viață relativ liniștită care n-a obligat-o să se întărească prin fortificații. Iar aproximativa izolare se poate explica prin faptul că își putea asigura în interior tot ce avea nevoie.

Dar să fim bine înțeleși de la început, vechimea orașului nostru poate să fie un motiv de mândrie pentru fiecare dintre noi, însă nu e meritul nostru. Fie chiar pentru că mulți dintre noi ne-am stabilit aici venind din alte părți de țară. Dar norocul nostru este că nu avem de ce să ne fie rușine. Pe această vatră dintr-un pâlț de case, un cătun, un sat, s-a născut un mare oraș care, la un moment dat, ajunsese al patrulea din țară din punct de vedere industrial, economic și urban. Curtea de Argeș și Câmpulungul, primele capitale de țară, au rămas în umbră și nu mai era mult până când să facem cu mâna din mers Iașiului, Timișoarei, Clujului, care nici ele nu stăteau pe loc.

Dar a venit tranziția și peste noi....

Piteștii de altădată... Legenda lui Pitu, întemeietorul modest, cel care nu a descălecat de pe vreun cal năzdrăvan în fruntea unei cete de voinici cu plete lungi pe spete și cu ghioage lungi și drepte... Fost-a, poate, un cioban sau un plugar, despre care nu se spune că a venit de undeva. Ca de la această întâmplare necunoscută în documente să fim consemnați pe hărțile europene și în mărturii scrise, de existență și statornicie. Vechi familii boierești, biserici, școli, regimente, revoluții (Tudor Vladimirescu, la Golești), războaie, ocupație (cartierul generalului sovietic Malinovski, la Conacul din Golești), industrie, comerț. Oraș deschis încă din feudalism. Meșteșugari, negustori, de toate semințiile. Albanezi, evrei, armeni, turci, nemți, greci, bulgari, sârbi, muscali, unguri și chiar italieni. Capitalism în floare... Indigen. Cosmopolit.



Pitești – 1965

După expropriere și naționalizare, năvală țărănească. Pentru fiecare locuitor, zeci de venetici. Civilizație din mers, de tip comunist. Șantiere, fabrici, uzine, stadioane, autogări, cărți arse, demolări, penitenciarul (cel mai odios din țară), securitate, miliție, partidul în toate... Cărți arse în grămezi... Moșieri, ofițeri, preoți, profesori, negustori, boieri, scriitori, la închisoare... Arpechim-ul, cu benzine, motorine, parafine, mase plastice, negru de fum. Rolast-ul, cu piese minuscule de cauciuc pentru laboratoare, garnituri, furtune de mare presiune, kilometri de benzi transportoare pentru mine, cariere și balastiere, bărci pneumatice, pânze cauciucate de cort pentru hangare... Fabrici de stofe, de pânzeturi, de bere. Micromotoare... La doi pași industria de autoturisme. Sedii, bănci. Import de țiței, de alte materii prime. Export de cereale, de carne, de fructe, zarzavaturi, pâine coaptă... Alimentație „rațională”. Împrumuturi, iară... Strânge cureaua, române! Bazonează-ți pantalonii! Pune-ți o pătură în spinare! Dictatură. Un loc de muncă asigurat. Șomajul, lichidat. O locuință, fie în blocuri de confort redus. În amintiri, toate par amestecate. Iadul pe pământ. Dar un loc sub soare pentru fiecare.

Piteștiul de azi. Libertate. Inițiative. Ruine. Șomeri. Câini comunitari. Boschetari. Restaurante. Hoteluri luxoase. Sexy-bar. Fete la prăjină. Masaj total cu finalizare. Alegeri parlamentare. Centru cultural. Muzeu. Bibliotecă. Teatru. Filarmonică. Mall-uri. Supermarket-uri. Invazie de mărfuri din import. Coșnițe goale. Absenteism școlar. Olimpiade. Etnobotanice. Droguri. Elevi și studenți excepționali români în țară și în străinătate.

Altă amestecătură de bune și rele...

Măine?

Amintirea pentru viitor

lect. univ. dr. Mihaela STĂNCIULESCU

Poate mai mult ca oricând, ideea unei monografii a municipiului Pitești de la începuturi și până în prezent, este un gând nu atât inovator, cât mai ales binevenit. Dincolo de interesele, pasiunile și tensiunile politice atât de intens exprimate în această perioadă a dezbaterilor despre regionalizare, cred că am putea, fiecare dintre noi, cetățenii de rând, să punem o piatră la temelia unei reconstrucții istorice – amintirea pentru viitorul unui oraș – Pitești. Amintiri despre Piteștiul de ieri, de azi, pentru Piteștiul de mâine.



Biserica Sf. Vineri
(ctitorită în anul 1827)



Biserica Armenească
Sf. Ioan Botezătorul
(ctitorită cca. 1900)



Sinagoga din Pitești (ctitorită în anul 1852)

Aflat la interferența unor căi comerciale de interes european, între dealurile care l-au ferit, întrucâtva, de vitregiile istoriei, orașul care se întinde pe o suprafață de 4073 ha este locuit în prezent de peste 200.000 de oameni. Muzeul Județean Argeș adăpostește mărturii care vorbesc despre prezența activității umane în acest spațiu încă din preistorie, dar prima atestare documentară aparține ultimului deceniu din secolul al XIV-lea, anul 1388, când sub oblăduirea blândă și înțeleaptă a lui Mircea cel Bătrân

se semna actul de danie ce punea bazele târgului Piteștilor, devenit astfel, centru comercial, meșteșugăresc și agricol.

Relicvele aparținând culturii Dridu și izvoarele necrisce – fragmente de zidărie, construcții, ceramică și monede care dovedesc apartenența daco-romană a acestui teritoriu, reprezintă certitudini care dovedesc că în Pitești se practicau schimburi economice atât în vremea când era parte a regiunii Moesia Inferior sau Dacia Malvensis cât și în timpul Imperiului Bizantin.

Atestarea documentară care alătură Piteștiul altor orașe precum Câmpulung, Curtea de Argeș, Brăila sau Slatina este urmată și de alte mențiuni istorice precum cea din 1582 când se vorbește despre organizarea orășenească a comunității care era condusă de un județ și 12 pârgari. În anul 1640 sunt date mărturiile despre biserici și cele 200 de case orășenești în care trăiau aproape 1000 de oameni. Orașul începe să se consolideze prin timp, așa că la finele secolului al XVIII-lea, în anul 1747, hrisoavele vorbesc despre 7-8 biserici în Pitești și 1250 de locuitori care trăiau în 250 de case.

Și pentru că a doua jumătate a secolului al XIX-lea a însemnat pentru istoria României moderne începutul unei industrializări, Piteștiul se aliniază tendinței așa încât, în anul 1845, aici existau fabrici de pălării, săpun, piele, tutun, preșuri și rogojini. Tot în această perioadă au fost amenajate și modernizate șosele precum Pitești-București sau căile de acces Pitești-Slatina-Craiova sau Pitești-Câmpulung.

Multe dintre momentele care au marcat istoria României și-au lăsat amprenta asupra Piteștiului. Goleștii și Brătienii cărora le datorăm construcția României moderne și României Mari au făcut din Pitești un centru al ideilor unioniste, precum și un centru cultural. În 1859, orașul avea 1400 de case cu 7000 de locuitori, o școală normală de limba română, două școli particulare de limbă germană și elenă, un pension de fete care studiau în limbile germană și franceză, dar și un spital cu 30 de paturi, 10 biserici ortodoxe, una armenească și o sinagogă. Foarte repede, la finele secolului al XX-lea în Pitești existau 58 de străzi și 15.669 de locuitori.

Mă opresc, deocamdată în acest moment al istoriei Piteștiului, azi, într-un început de martie când piteștenii își pun mai multe sau mai puține speranțe într-o reorganizare economică și socială ce ar putea aduce orașului emblema unei capitale.

Nu suntem la marginea infinitului, dar nici în mijlocul lui; suntem însă locuitorii dintre dealurile unui oraș care păstrează cronologii și poate vorbi despre oameni, fapte, întâlniri și momente marcante care l-au adus în prezent și îi oferă perspective pentru viitor.

Spiritualitate și cultură juridică în Piteștiul interbelic

lector univ. dr. Marius ANDREESCU

I. Scurte considerații despre cultură și personalități culturale în spațiul românesc

Rămâne încă o problemă controversată faptul de a putea identifica, defini și caracteriza cultura română atât din perspectivă istorică, dar și prin eventualele valențe contemporane. O astfel de abordare implică inevitabil o argumentare comparativă cu marile și recunoscutele forme de cultură în primul rând europene, dar și în spațiul general uman. Desigur, concluziile pe care le reflectă analizele multor specialiști în domeniu sunt în general sceptice, în sensul că existența poporului român se manifestă cultural cu preponderență prin forme sensibile, artistice și mai puțin prin creații spirituale de anvergură, care să-și imprime amprenta asupra condiției existențiale a națiunii și să poată să reprezinte un punct de reper într-un spațiu cultural universal.

Filosoful Constantin Noica, referindu-se la cultura română, spunea pe bună dreptate în limbajul său atât de expresiv în contextul filosofiei ființei și a devenirii într-o ființă, că a stat sub semnul „era să fie” sau și mai concludent „n-a fost să fie”. Astfel spus, cultura ca sistem și spiritualitatea ontologică a reprezentat de-a lungul vremii mai mult o posibilitate decât o realitate și prin urmare, la acest nivel, se poate vorbi în cercul elitelor intelectuale ale poporului român de beneficiari, respectiv consumatori de fapte culturale, decât în postură de creatori. Noica afirma pe bună dreptate: „până acum, cel puțin – noi nu am avut decât destine culturale mari (intraductibile ca atare), nu și opere (...) de la Cantemir până la Mircea Eliade, nu operele conving (primul a interesat Apusul doar prin golul umplut în cunoașterea Imperiului Otoman și prin *Descriptio*). Caracteristic e cazul Hasdeu, care nu lasă nimic decât totul; sau este Iorga, din care nicio operă nu cucerește, doar fluxul creator e extraordinar”.

În contextul amintit se poate afirma că în decursul istoriei poporului român, în plan cultural, principala dihotomie este aceea între „eternul” simțirii românești și al sentimentului românesc al ființei regăsit cu predilecție în cuvintele limbii române, dar și în creația populară, iar pe de altă parte, „istoricul”, altfel spus, formele spirituale, abstracte, de natură științifică sau filosofică în care să se regăsească fapte ale culturii și care prin aceasta să aibă caracterul de universalitate. Cultura în dimensiunea sa existențial ontologică și nu numai, a încercărilor prin fapte culturale, trebuie să aibă dimensiunea universalității sau cel puțin posibilitatea de a accede la un astfel de statut. De altfel, afirmația lui Aristotel potrivit căreia „numai individualul există, dar poate fi cunoscut numai generalul”, este pe deplin valabilă și în domeniul existentului

cultural. Este evident că orice cultură există în primul rând prin faptele individuale ale manifestărilor culturale, dar pentru ca acestea să se transforme într-un sistem cultural trebuie să aibă valența universalului, inclusiv prin formele propuse de generalizările științelor, ale tehnicii, artei și nu în ultimul rând ale filosofiei.

În spațiul românesc, cultura ca „era să fie” a rămas la nivelul existenței individuale, adică a personalităților culturale fără a avea deschiderea, respectiv posibilitatea universalului, așa cum s-a întâmplat și se întâmplă cu marile culturi ale lumii. O astfel de constatare nu are prin ea însăși un aspect minimalizator la adresa creației culturale și spirituale românești și cu atât mai puțin unul denigrator. Se întâmplă în acest spațiu mioritic ca ființa culturală să fie pe deplin prezentă, chiar dacă rămâne ancorată fie în sensibilitatea individuală al limbii române, fie în creațiile unor mari oameni ai culturii române, care tocmai prin individualitatea lor au generat permanența și au putut defini un întreg spațiu geografic ca fiind și unul cultural, deși nu neapărat regăsit în universalitatea culturii umane. Într-un fel sau altul, această constatare este valabilă și pentru marile culturi europene, care înainte de a se manifesta prin dimensiunea spirituală și în plan universal, există la nivelul unor individualități care și-au pus amprenta asupra unei întregi epoci. Spațiul și obiectul acestui studiu nu ne permite o dezvoltare mai amplă a acestei idei, dar trebuie să amintim că în Anglia „omul exemplar” al culturii a fost și rămâne Shakespeare, sau în Germania, Goethe. Pornind de la constatările unor celebri gânditori români – și ne referim în mod deosebit la Nae Ionescu, Mircea Vulcănescu, Marin Voiculescu sau Constantin Noica „oamenii exemplari” ai culturii române – au fost și rămân Eminescu („omul deplin al culturii românești”, cum spune Noica) și Brâncuși.

Cadrul al analizei poate pune și problema culturii juridice. În epoca contemporană dominată fie de existențialism sau de pragmatismul tehnic, aproape că nu se mai amintește de posibilitatea existenței unui astfel de filon în cadrul unui univers cultural. De cele mai multe ori, *dreptul* este considerat un fapt al civilizației și nu un fapt al culturii, ce caracterizează o anumită stare existențială a omului, cu deosebirea celui contemporan, denumită „starea juridică” aflată sub imperativul normei de drept ca expresie a voinței statului. Această realitate contemporană este marcată de triumful normativismului juridic instaurat de Hans Kelsen, care a voit și a reușit în mare măsură să elimine ideologicul din drept pentru a contura puritatea și obiectivitatea normei juridice. În acest fel, au fost lăsate în urmă, dacă nu chiar abandonate, marile concepții

culturale ale dreptului, și mă refer aici cu deosebire la teoriile jusnaturaliste sau la teoriile privind fundamentul existențial, filosofic al oricărei construcții juridice. Prin urmare, „starea juridică” a omului contemporan este marcată de ordinea normativă impusă și constrângătoare și mai puțin de conștiința valorică a comportamentului juridic. Desigur, la o astfel de afirmație s-ar putea obiecta, în sensul că și în prezent există „teorii ale dreptului”, cu deosebire cele care discută uneori prea mult și ineficient despre *drepturile omului* sau despre beneficiile sistemului statului de drept sau ale liberalismului pentru omul individual. La astfel de obiecții se poate răspunde precis, în sensul că foarte puține din elaborările unor teorii juridice devin fapte culturale de conștiință, adică, mai înainte de a se manifesta prin generalitatea lor, să se regăsească sub aspectul valorii în individualitatea la care se referă. Adevărata cultură, inclusiv cea juridică nu poate exista decât în relația dialectică individual – general. Teoriile juridice rămân la nivelul unei generalități a abstractului, prin faptul că au pretenția de a descoperi și impune forme individualului și prin aceasta „se abstrag” tocmai de la realitățile individuale pe care încearcă să le explice. Este nevoie în drept de o cultură juridică prin care să nu se exprime numai abstractul formelor teoretice, ci să existe ca valoare ontologică în primul rând la nivelul individualului, iar forma teoretică să se regăsească prin realitatea individuală și nu exterioară acesteia. În lipsa unei atare dimensiuni existențiale, juridicul rămâne la nivelul statisticii și nu a unei culturi care să se poată manifesta și în același timp, să devină o realitate pentru conduita individuală.

O întrebare legitimă este aceea referitoare la posibilitatea creației (în sens cultural) în sfera juridicului și implicit la posibilitatea și utilitatea unei metafizici a dreptului. Cu regretul că spațiul nu ne permite o analiză mai amplă asupra acestei interesate probleme, precizăm de la început că elaborarea statală a unei norme juridice nu este o creație culturală, atâta timp cât nu are clar exprimată și valența spirituală și de ce nu, sensibilă. De aceea, tot mai mult se vorbește în prezent de „norme tehnice”, lipsite de pretenția oricărei valori morale, însă cu pretenția de a configura ordinea specifică stării juridice a omului.

Există totuși creație juridică și implicit cultură juridică? Răspundem afirmativ la o astfel de întrebare și, fără a mai dezvolta subiectul, identificăm următoarele modalități de exprimare a juridicului, care prin esența lor pot fi și chiar cuprind uneori fapte de cultură și spiritualitate juridică: *filosofia dreptului*, *teoria generală a dreptului*, *jurisprudența* și *retorica juridică*.

Păstrând ca argumente aceste idei, dorim în cele ce urmează să ne referim (luând ca punct de reper spațiul piteștean, pe bună dreptate considerat de mulți autori ca fiind acultural, dominat de cotidianul negustoresc al vremurilor trecute sau prezente), la două personalități culturale piteștene care prin opera lor (*în universul culturii opera este mai importantă decât persoana*), au creat juridicul și l-au ridicat de la o existență empirică și cu deosebire pragmatică la una culturală, din nefericire mult prea

puțin înțeleasă și valorificată de contemporani. Ne referim la Istrate Micescu și Ion I. C. Brătianu.

II. Dreptul ca fapt de cultură la Istrate Micescu și Ion I.C. Brătianu

În cele ce urmează nu vom avea în vedere biografia celor doi maeștri ai juridicului și respectiv artei politice, deoarece dorim să rămânem fideli ideii potrivit căreia nu atât viața ca fapt biografic poate defini personalitatea creatoare, cât mai ales opera ca fapt de creație. De aceea, în câteva rânduri vom încerca să argumentăm, în sensul că în spațiul piteștean, considerat de mulți ca fiind neinteresant și nesemnificativ chiar și pentru o cultură minoră, există totuși personalități culturale inclusiv într-un domeniu ingrat din punct de vedere al valorilor spirituale, cum este cel juridic. Este adevărat că o astfel de tratare vizează trecutul și mai puțin poate fi continuată și asupra prezentului, care indiscutabil înseamnă statistică, pragmatism și lipsa oricărui fapt creator cu valență culturală în plan juridic. Totuși, realitățile istorice nu înseamnă neapărat pesimism, deoarece parafrazându-l pe marele filosof Hegel, „viclenia istoriei” poate fi în același timp și o „viclenie a spiritului creator”, care oricând ar putea să se individualizeze în fapte și acte de cultură, inclusiv în domeniul juridic și pentru contemporaneitate.

Istrate Micescu este incontestabil o personalitate a culturii juridice, fapt demonstrat poate, mai bine decât orice analiză teoretică în apelativul cu care era caracterizat și recunoscut de contemporani, adică „om de drept”. De altfel, însuși maestrul barei, care interioriza pe deplin universul ideatic în care se manifesta, obișnuia să-și spună nu avocat, nu om politic și nici profesor universitar, ci, lapidar, *om de drept*.



Istrate Micescu
(1881-1951)

În persoana lui Istrate Micescu se verifică exactitatea cugetării filosofilor limbajului, după care „toată forța inteligenței rezidă în artificii limbajului”. De aceea, este bine să amintim ca un prim domeniu de manifestare a faptelor de creație juridică ale maestrului, *retorica*: Micescu a avut geniu verbal. Ascultat la bară, în marile procese, la catedră, la cursurile în care își demonstra originalitatea teoriilor de drept, era literalmente fascinant. Micescu nu folosea metodele și tehnicile oratorice pentru a impune cu orice preț o idee, ci de multe ori făcea apel la sensibilitatea ideii și nu la rigoarea unei demonstrații formale a acesteia. Oratoria lui fascina, fermeca, seducea, tulbura și captiva prin uluitoarea putere a demonstrației bazate pe îmbinarea dintre sensibilitatea gândului și ideea transpusă într-un fapt sensibil. Oratoria lui era expresia forței propulsive a gândirii sale, niciodată a vorbelor potrivite în căutare de efecte. Există în arta maestrului o corespondență deplină între gând și cuvânt. Totul era gândit, dar se resimțea în oralitate ceea ce în scris nu se putea cuprinde, adică bogăția de nuanțe și inflexiuni ale cuvântului rostit în măsură să transmită de multe ori in-

tuitiv și să convingă în același timp asupra unei idei, care într-o formă elaborată scrisă nu ar fi avut nimic din căldura unei argumentații specifice limbii române.

Unul din aspectele acestui talent oratoric stătea în capacitatea de a nu fi niciodată limitat numai la o demonstrație în termeni strict juridici. Era un bun cunoscător al dreptului roman, dar spre deosebire de profesorii specializați în această materie, care discutau despre instituțiile dreptului roman numai ca fapte istorice, Micescu reușea să dea prin oratoria sa multă culoare textelor, în așa fel încât le insufla viață, astfel spus, *rostirea* sa devenea creație juridică și implicit provoca interesul auditoriului pentru texte juridice altfel aride și fără coloratură.

Elabora cu ușurință, dar niciodată cu indiferență. Pentru a înțelege cel mai complicat proces, îi era îndeajuns timpul unei ore, dar până la pledoarie problemele litigiului îl pasionau fără conținere. Procesele dificile le studia cu multă atenție și mîgală, iar după pledoarie depunea concluzii scrise, adevărate monografii și chiar opere juridice nu numai prin dimensiunile lor, dar și prin conținut. Faptele le reducea la elemente schematice, când nu cuprindeau în ele însele esența litigiului. În schimb, analiza juridică lua totdeauna amploare. Când procesul era axat în special pe fapte, ca în litigiile penale, arta lui de a le disemina, de a le da culoare și relief de multe ori lua aspecte de antologie, așa cum a fost cazul în afacerea Lăzărescu – Păltineanu, pledată în fața Secțiilor Unite ale Curții de Casație.

Arta oratorică a maestrului a reprezentat și reprezintă un incontestabil fapt de cultură și creație juridică. Istrate Micescu era avocatul care pleda în drept prin excelență cu un eșafodaj de argumente pe cât de luxuriante, pe atât de stringente în logica lor. Experiența și erudiția îi permiteau să descopere pe loc cheia procesului și să-și elaboreze discursul care nu era o simplă pledoarie a unui avocat, ci o veritabilă operă culturală juridică în care se îmbinau în mod armonios interpretările conferite faptului, ideile abstracte ale teoriei dreptului, interpretările normelor aplicabile, după care tot eșafodajul argumentativ se întorcea astfel îmbogățit la destinatarul său, respectiv instanța care trebuia să decidă, dar și omul ca beneficiar al actului de justiție.

Creația juridică a lui Istrate Micescu este relevantă nu numai în planul jurisprudenței și al retoricii ca știință juridică, dar și în domeniul teoriei dreptului. Micescu a fost unicul doctrinal, în cea mai autentică accepțiune a cuvântului, dintre profesorii Facultății de Drept din București, din perioada interbelică, cu o viziune generală a dreptului și cu o teorie proprie asupra științei dreptului civil. De aceea, incontestabil, maestrul barei a fost un creator de drept pentru că mai înainte de orice a fost un gânditor al științei și artei dreptului. Această realitate rezidă din prelegerile sale universitare, dar și din puținele scrieri care au rămas. Cursul său a avut inegalabila virtute de tratare umanistă a științei dreptului, grație culturii adâncite de care Istrate Micescu beneficia. În prelegerile sale de drept civil, Istrate Micescu nu s-a mulțumit niciodată să transmită studenților, așa cum se obișnuiește, doar cunoștințele cerute de programa analitică. Adesea el a evocat proble-

me fundamentale ale dreptului, propunând soluții proprii, originale.

În cele ce urmează dorim să facem succinte referiri la una dintre cele mai importate contribuții pe care Istrate Micescu a avut-o la dezvoltarea teoriei dreptului, cu mențiunea că realizările marelui savant piteștean au nu numai o valoare istorică, dar implicit o imensă valoare științifică pentru zilele noastre, care ar trebui să fie mai bine valorificată.

Străduindu-se, după mulți alți autori, să dea o definiție a dreptului ca disciplină științifică, ajunge la concluzia că ea este știința dreptului și tehnica obligațiilor. În concepția sa primordială sunt drepturile, iar legile nu sunt decât mijloace tehnice pentru realizarea drepturilor. În disputa dintre partizanii dreptului natural, care postulează existența unui „drept etern” bazat pe prescripții imuabile și impus de rațiunea umană, drept care conferă persoanelor fizice prerogative inerente naturii umane, iar pe de altă parte, teoreticienii pozitivismului politic, pentru care drepturile izvorăsc exclusiv din lege, din normele dreptului obiectiv, Istrate Micescu se declară încredințat că *drepturile fundamentale ale omului preexistă legilor, care nu le creează, ci doar le recunosc*. Această idee este clar exprimată și demonstrată în *Cursul de Drept Civil*, predat studenților în anul universitar 1931-1932. Micescu, atunci când dă definiția dreptului civil, este încredințat ca și Leibnitz, iar mai aproape de zilele noastre Heidegger și Noica Constantin, că în cuvinte sunt depozitate adevăruri umane esențiale. Prin urmare, el caută originea dreptului, explorând etimologia cuvântului latin *jus*.

Este mai bine decât orice altă argumentare să dăm cuvântul maestrului pentru a explica raportul dintre drept și lege: „A porunci înseamnă a avea dreptul să poruncești. Ceea ce este anterior și superior în noțiunea de poruncă este dreptul de a o lansa, este virtutea de a o impune (...). Drepturile reprezintă în ordine ierarhică elementul superior, anterior legilor (...). Dacă noțiunea drepturilor a apărut cea dintâi și noțiunea legilor a apărut după ea, este firesc ca noțiunea legilor să fie subordonată noțiunii dreptului (...). Legile, ca norme de conduită, nu pot să aibă altă justificare (...) decât de a porunci respectul drepturilor”.

Această idee fundamentată de Istrate Micescu despre anterioritatea drepturilor în raport cu legile este actuală și deosebit de importantă pentru a găsi un criteriu de delimitare între puterea discrețională și excesul de putere în activitatea autorităților statului. Istoria și realitățile contemporane demonstrează că pozitivismul juridic bazat pe principiul supremației legii fundamentale nu este suficient pentru a împiedica ca guvernării să-și utilizeze prerogative încuviințate prin lege în alte scopuri decât acelea pentru care însăși legea le-a creat. Prin urmare, este necesar a considera că nu drepturile sunt în serviciul legii, ci invers, în sensul că legea nu face altceva decât să concretizeze și să exprime drepturile, așa cum cuvintele exprimă gândurile a căror existență este anterioară. O astfel de abordare afirmă în primul rând *supremația drepturilor*, din care decurge firesc supremația constituției și a legii.

Corolarul unei astfel de concepții despre drept este

semnificația pe care Istrate Micescu o atribuie științei dreptului: „A construi o știință a dreptului înseamnă a construi o știință a drepturilor în serviciul cărora apar legile. A studia în această știință înseamnă mijloacele grație cărora scopul final al respectului legilor poate fi atins”.

Ion I.C. Brătianu este un alt ilustru piteștean a cărui activitate în perioada interbelică, în opinia noastră, poate fi caracterizată ca și o creație în sfera dreptului. Personalitatea ilustrului liberal este cu atât mai interesantă pentru ideile ce le susține, deoarece acesta a fost cunoscut și este recunoscut în mod deosebit ca om politic și nu ca un om al dreptului. Cu toate acestea, apreciem că opera politică a lui Ion I. C. Brătianu are ca un rezultat imediat creația juridică, manifestată în sfera jurisprudenței sau în sfera teoriei dreptului, ci concretizează în norme de drept și acte normative. În acest fel, opera marelui om de stat se constituie ca o excepție de la argumentarea noastră anterioară, potrivit căreia pozitivismul juridic, respectiv normele dreptului materializate în acte normative nu poate fi considerat o „creație juridică”, deoarece predomină pura voință politică și exprimarea tehnică normativă, care de cele mai multe ori este indiferentă față de valorile superioare ale actului juridic.

Suntem în prezența unei excepții atunci când ne referim la opera și activitatea lui Ion I.C. Brătianu, deoarece, așa cum istoria îl prezintă, acesta este autorul moral și politic al Constituției României din anul 1923. Cel puțin din punct de vedere teoretic, legea fundamentală a unui stat nu poate fi un simplu act juridic normativ, ci, așa cum bine s-a spus, reprezintă „un așezământ politic și juridic esențial pentru o societate”, deci ar trebui să aibă o imensă încărcătură valorică morală, socială, politică și juridică, astfel spus, să nu fie numai un act normativ cu forță juridică superioară, ci o operă a dreptului, o creație juridică, care să sporească atât conținutul ideatic al dreptului, dar și dimensiunea existențială în plan social, politic, economic, cultural al unei națiuni.

Putem afirma că Legea fundamentală din 1923, operă aproape exclusivă a genialului om politic argeșean Ion I. C. Brătianu, răspunde pe deplin unui astfel de imperativ pentru a fi considerată un fapt de cultură juridică care a contribuit la transformarea nu numai politică, dar chiar și culturală a poporului român. Nu dorim în cele ce urmează să realizăm o analiză a Constituției din 1923 pentru a demonstra cele afirmate mai sus. Totuși, trebuie să amintim cu acest prilej că legea fundamentală, creație a lui Ion I. C. Brătianu, a adâncit o serie de principii care au conferit caracterul de modernitate, precum și posibilitatea reală de democratizare a statului și societății românești interbelice. În acest sens, sub imperiul acestei constituții, principiile reprezentativității, separației puterilor, legalității și legitimității legilor, ca și cele privind sistemul electiv și al regimului proprietăților au fost mult mai pregnant reliefa-



Ion I.C. Brătianu
(1864-1927)

te, comparativ cu cele cuprinse în așezământul din 1866.

Îndepărtându-se de individualismul exagerat al Constituției din 1866, care proclama proprietatea „sacra și inviolabilă”, constituantul de la 1923, prin contribuția clară a lui Ion I. C. Brătianu, fără să atingă substanța proprietății, o considera ca având o „funcție socială”, ca fiind expresia „interesului comun” și o condiție necesară pentru asigurarea „armoniei sociale”. Justificând introducerea în constituție a unor formulări cu privire la funcția socială a proprietății, sunt semnificative declarațiile făcute în parlament de Ion I. C. Brătianu: „Dacă voiți în adevăr să întemeiați pe tărâmul cel mai solid principiul proprietății și garantarea ei, opera de făcut nu este de a o prezenta în conflict cu interesele sociale, ci este, din contră, de a convinge sufragiul universal, care deține azi în mâna lui direcțiunile statului și ale societății, de a-l convinge că este un interes inexorabil, ca proprietatea să fie respectată”.

Constituția din 1923 se relevă ca un veritabil act de cultură juridică și o importantă creație în domeniul dreptului a ilustrului politician piteștean Ion I.C. Brătianu mai ales prin consecințele pe care le-a avut pentru poporul și statul român. Sub constituția pe care, fără teama de a greși, o putem numi a lui Ion I. C. Brătianu, s-a înlesnit dezvoltarea unor forme ale democrației moderne, încetățenirea liberală și civilizată a politicului pentru categorii sociale destul de largi, creșterea spiritului civic al cetățenilor, conferind o anumită siguranță acestora, izvorâtă din sentimentul că au dreptul să fie ocrotiți de legea fundamentală. Libertatea presei și libertatea scrisului, în genere, au efecte multiple pozitive în domeniile literaturii, filosofiei, dreptului și al istoriei. Practic, s-a ajuns la reîmprospătarea întregii arte și culturi, conferind României aspectul unei țări moderne, active, luate în seamă în raporturile europene și internaționale.

Încheiem aceste succinte considerații cu certitudinea că Piteștiul nu a fost în perioada interbelică numai un spațiu negustoresc, aproape nesemnificativ în plan economic și social, ci în primul rând un spațiu de cultură, definit și prin personalitățile culturale la care ne-am referit: Istrate Micescu și Ion I.C. Brătianu.

BIBLIOGRAFIE

Andreescu Marius, Andra Puran Dascălu, *Drept constituțional. Teoria generală*, Editura Siteck, Craiova, 2012

Andreescu Marius, *Scurte considerații despre principiile dreptului și filosofia dreptului în Dreptul nr.12/2012*

Idem, *Principiul proporționalității în dreptul constituțional*, Editura C.H.Beck, București, 2007

Banciu Angela, *Istoria Constituțională a României. Deziderate naționale și realități sociale*, Editura Lumina Lex București 2001

Ianoși Ion, *Constantin Noica*, Editura Academiei Române, 2006

Micescu Istrate, *Curs de Drept Civil*, Editura All Beck, București, 2000

Noica Constantin, *Simple introduceri la bunătatea timpului nostru*, Editura Humanitas, București, 1992

O incursiune în istoria transportului public local din Pitești

ing. Aurelian R. ROMAN

Odată cu dezvoltarea continuă, economică și socială a orașului Pitești, un important centru comercial, industrial, de tranzit rutier și feroviar, s-a impus ca o necesitate apariția serviciului de transport călători. Din punct de vedere istoric, ca precursor al transportului contemporan de călători, în secolul XIX și la începutul secolului XX, a existat transportul cu mijloace de tracțiune animală de tipul trăsurilor, birjelor sau „camioanelor” (vehicule cu tracțiune animală, prevăzute cu o platformă și folosite pentru transport). În anul 1910, s-a întocmit un plan de sistematizare a orașului, în care se avea în vedere dezvoltarea rețelei stradale și refacerea infrastructurii existente la unele străzi și la bulevardul „Elisabeta Doamna”, în vederea, printre altele, și a introducerii a două linii de tramvai. Al Doilea Război Balcanic și Primul Război Mondial au împiedicat însă, realizarea acestor proiecte.

În tânărul stat român, primele autobuze s-au introdus în anul 1921. Cu toate acestea, în anumite orașe din Transilvania existau deja linii de transport cu autobuze, cum ar fi la Arad, unde o linie de autobuz funcționa din anul 1907 (cu întrerupere din 1914, din cauza războiului). În anul 1935, în București s-a organizat transportul public cu autobuze de către C.F.R. În multe orașe din țară, activitatea era concesionată operatorilor particulari. În Pitești, activitatea de transport cu autobuze era concesionată din anii '30, unor societăți particulare ce dețineau și garaje unde parcau autobuzele și se efectuau lucrări de reparații și întreținere. Circulau în anul 1945 și două „camioane” ce efectuau legătura între centrul Piteștiului (de la Hala orașului, actuala piață centrală „Milea”) și gara Gropeni, pe traseul str. „Sfânta Vineri” – str. „Viilor” – „Podul Viilor” – Gara Gropeni și retur. Transportul cu tracțiune animală a coexistat cu cel auto până în jurul anului 1961, când au dispărut ultimele birje și trăsuri, odată cu desființarea întreprinderii de transporturi hipo.

La 11 iunie 1948 a avut loc naționalizarea mijloacelor de transport aparținând concesionarilor particulari. În acest an, în Pitești, lungimea totală a străzilor era de 53 km, dintre care doar 20% erau pavate corespunzător. Anii 1949 și 1950 au fost primii ani de economie planificată, fără creșteri mari, din cauza perioadei de transformări politice și formare a noilor structuri de conducere la nivelul orașului (de exemplu, abia în aprilie 1949 s-a format Comitetul Orășenesc Provizoriu și apoi Sfatul Popular Orășenesc Pitești, la 3 decembrie 1951).

În anul 1951, a luat ființă Secția de Transport în Comun Pitești, care funcționa în cadrul Întreprinderii de Gospodărie Orășenească (I.G.O.) din subordinea Sfătului Popular Orășenesc Pitești (I.G.O. s-a înființat în baza De-

cretului nr. 199 din 14 mai 1949, emis de Marea Adunare Națională pentru “organizarea și funcționarea întreprinderilor și organizațiilor economice ale statului”). Obiectul de activitate, transportul în comun de călători, se desfășura pe raza orașului Pitești, având ca dotare 4 autobuze. Acestea aparținuseră unui concesionar particular, Vișineanu Andrei. La 1 octombrie 1951 s-a cumpărat și primul autobuz al noii societăți, model SKODA RO 706, care a circulat, având șofer, de la început până la casarea sa din anul 1978, pe Matei Pantelimon, care lucrase la concesionarii de autobuze din anul 1945.



Fig. 1. Anii '50, primul autobuz nou achiziționat, model SKODA RO 706, în capătul de linie de la Izvorani – șofer Pantelimon Matei. Acesta, un profesionist adevărat al meseriei sale, a parcurs cu autobuzul peste 2.000.000 km, fiind premiat în două rânduri de uzinele SKODA din Cehoslovacia pentru performanța sa deosebită.

Activitatea se desfășura în anul 1951 cu un număr de cinci autobuze. Inițial s-a început cu un singur traseu, Gara Sud – Centru – Tipografie Găvana, ulterior dezvoltându-se o rețea de trasee noi. Lungimea primului traseu era de 4 km, iar numărul de călători transportați era de 434.000 de călători/anul 1951. În ziarul „Secera și ciocanul” din 18 iulie 1958, an în care parcul auto număra 13 autobuze, la rubrica „Succese în activitatea I.G.O.”, articol de N. Nicoară, se spune: *Deși o problemă acută pentru locuitorii orașului Pitești, totuși la acest serviciu s-au obținut o serie de realizări. Pentru îmbunătățirea*

situației, colectivul de conducere al întreprinderii a luat măsuri ca la 4 autobuze să se facă reparații capitale. În curând parcul de mașini va mai crește cu încă trei autobuze Tudor Vladimirescu, fapt ce va contribui la îmbunătățirea transportului în comun. Tot pentru îmbunătățirea transportului în comun, întreprinderea a fost dotată cu 5 autoturisme Pobeda, care deserveșc călătorii de dimineață până la orele unu noaptea. La această secție, printr-o bună deservire a călătorilor s-au remarcat șoferii D. Dobrobanțu, Matei Pantelimon, Nicolae Nicolae și Ion Nicula, precum și taxatorii Ene Marin și Dinu Ștefan... Pentru reparații de bună calitate s-au evidențiat muncitorii Stelian Stănciulescu și Radu Dumitru. Vânzarea titlurilor de călătorie se făcea de către taxatori în autobuz. Acest sistem a funcționat din 1951 până în 1978-1979. În anii '50 s-a înființat activitatea de taximetrie și transport de marfă. Transportul local a funcționat în mai multe locații, dintre care amintim pe cea de la intersecția străzii „Exercițiu” cu „Craiovei”, la capătul „Căii București” lângă calea ferată, în „Târgul din Vale” nr. 25 și, din anul 1969, pe strada „Depozitelor” nr.2.



Fig. 2. Anii '70, autobuzul model SKODA RO 706 și șoferul Pantelimon Matei înainte „de pensie”.

Pentru transportul public local au apărut și primele norme republicane de consumuri de combustibili, lubrifi-anți, anvelope, piese și de efectuare de reparații, revizii (de exemplu O.M.T.T. nr. 14/1982, O.M.T.T. nr. 1809/1974, O.M.T.T. nr. 2/1983, H.C.M.1100/1968, O.M.T.T. 2174/1976 etc.). De-a lungul timpului, activitatea de transport a funcționat fie în cadrul unei întreprinderi sau regii de gospodărie locală sau județeană, ca secție de transport sau ca societate comercială pe acțiuni. În anul 1969, prin reorganizarea I.G.O., secția de transport local își schimbă denumirea în Întreprinderea de Transporturi Pitești (I.T.P.). și în luna octombrie, sediul întreprinderii a fost mutat pe str. „Depozitelor” nr. 2, odată cu punerea în funcțiune a unei noi autobaze complet utilate, proiectate să corespundă cerințelor de transport ale noii dezvoltări urbane a municipiului Pitești. Autobaza și unele clădiri au fost extinse în anul 1974. Existau în 1970, în Pitești, 97 km de străzi, din care 53 km modernizați, iar populația orașului era de 74.237 de locuitori. Împreună cu comunele suburbane, se ajungea la deservirea a 110.256 de locuitori. Transportul urban se asigura cu 176

de autobuze scurte și 32 de taximetre, lungimea traseelor fiind de 191,8 km cale simplă, rețeaua de transport cuprinzând și trasee spre Bascov, Bradu, Ștefănești, Mărăcineni, Colibași, Racovița, Valea Ursului, Golești, Valea Mare, Băbana etc.

Din luna mai a anului 1973, ca urmare a reorganizării prevăzute de decretul 162/1973 și prin circulara nr. 12892/1973 a C.S.E.A.L. privind reorganizarea unităților de gospodărie comunală, se înființează Întreprinderea Județeană de Gospodărie Comunală și Locativă Argeș (I.J.G.C.L.), iar transportul local este preluat prin ordinul nr. 770/11.V.1973, ca secția Exploatare de Transport Pitești (E.T.P.). În această perioadă, după primele șocuri petroliere dintre anii 1974 și 1979, a apărut nevoia de reducere a costurilor. Astfel, pentru reducerea consumurilor de combustibili, s-a redus din parc și s-a renunțat la mai multe trasee; la 15 ianuarie 1975 s-a predat traseul spre Costești, la 1 martie – spre Colibași. Pentru reducerea costurilor cu personalul, s-a renunțat la taxatori (320) și s-a introdus sistemul de autotaxare gradat pe diferite linii, de la 1 octombrie 1978 până la 20 mai 1979, când sistemul a fost definitiv implementat.

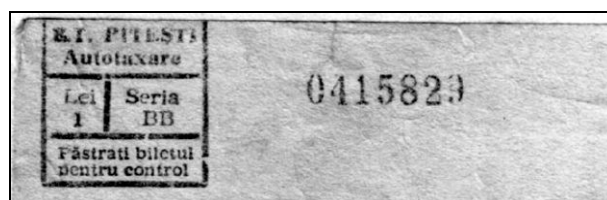


Fig. 3. Anii '70, biletul de autotaxare cu valoare unică de 1 leu (ulterior, în anii '80, a fost introdus biletul de autotaxare cu patru călătorii !!!, în valoare de 5 lei).

Tot pentru reducerea costurilor cu combustibili fosili, s-a cerut un proiect de introducere a transportului electric respectiv a tramvaiului, în anul 1976 elaborându-se un studiu de fezabilitate și oportunitate, dar la care s-a renunțat pentru a se elabora, mai târziu, un alt studiu privind introducerea troleibuzului pe axa Bascov-Centru-Arpechim, pentru care s-au și executat anumite lucrări de infrastructură. Din cauza costurilor relativ ridicate s-a renunțat și la acest proiect. S-a adoptat în anii '80, din anul 1985, ca măsură alternativă, pentru că utiliza o energie neconvențională și era considerată mai economică din punct de vedere al investiției inițiale și costurilor ulterioare de operare, soluția cu alimentare pe gaz metan care a fost folosită pe scară largă până în 1991, cu reduceri semnificative de consumuri de motorină. Acest tip de transport era ecologic, economic și eficient din punct de vedere al prețului de cost al combustibilului. Instalațiile și rezervoarele de gaz erau de producție românească, iar investiția s-a făcut și cu surse proprii. S-au construit stații de alimentare cu gaz de la rețeaua de gaz a orașului atât la sediul unității, cât și în capete de linii (Arpechim, Trivale, Găvana, Bascov). Cercetări în acest domeniu se făceau și în colaborare cu profesori de la Institutul de Învățământ Superior din Pitești. Un punct minus la această soluție a fost dimensiunea mare a rezervoarelor de gaz care supra-solicita structura autobuzului cu implicații în reducerea

duratei de viață a acestora și afectarea manevrabilității și stabilității, pe traseele în pantă din Pitești, cauzată de ridicarea centrului de greutate. De remarcat că, în toată această perioadă a utilizării alimentării pe gaz, nu au existat evenimente majore în exploatare care să pună în pericol viața călătorilor. Azi, la aproape 28 de ani de la experiența românească, există în lume tehnologii de alimentare cu gaz a motoarelor de autovehicule pentru un transport ecologic cu preț redus de cost pe kilometru.



Fig. 4. Anii '80, autobuz românesc DAC 117 UD, echipat cu instalație pe gaz – șofer Toma Marin.

Din luna decembrie 1979 se înființează, prin decretul 379/1979 din 9 noiembrie, Întreprinderea Județeană de Transport Local Argeș (I.J.T.L.) în cadrul căreia transportul local din Pitești funcționează tot ca secție de Exploatare-Transport, înființată prin decretul 379/1979 din 9 noiembrie. În același an, se preia de la S.U.T. Pitești și de la Direcția Județeană de Drumuri sectorul de transport marfă cu autobasculante, având ca beneficiar Trustul de Construcții Argeș. (T.C.A.). În anul 1980 este preluată activitatea de transport călători din orașele Câmpulung și Curtea de Argeș.

Din februarie 1991, prin Decizia Prefecturii Județului Argeș nr. 36/01.02.1991, în baza legilor nr. 15/1990, și nr. 31/1990, ia ființă Regia Autonomă „TRANSLOC” ARGEȘ, ca persoană juridică, înregistrată la Camera de Comerț și Industrie Argeș sub nr. JO3/180/25.03.1991, având ca obiect de activitate transportul de călători pentru municipiul Pitești, orașele Câmpulung și Curtea de Argeș. Activitățile de transport-marfă și de taxi se desprind de activitatea de transport în comun cu autobuze, iar în anul 1995 activitatea de transport călători pentru orașele Câmpulung și Curtea de Argeș este preluată de „Edilul” Câmpulung, respectiv „Gosarg” Curtea de Argeș.

În anul 1996, prin Hotărârea Consiliului Local Municipal nr. 75 din 26 octombrie 1996, activitatea de transport-călători este înglobată în cadrul Regiei Autonome „Regotrans”, ca Secție Exploatare-Transport a acesteia. În anul 2000, prin H.C.L. nr. 28 a Consiliului Municipal Pitești, se înființează prin divizarea regiei „Regotrans”, societatea pe acțiuni „S.C. Publitrans 2000 S.A.”, având ca acționar unic Consiliul Local al Municipiului Pitești. Conform Actului constitutiv al societății pe acțiuni „S.C. Publitrans 2000 S.A. Pitești”, domeniul principal de activitate este transportul terestru de călători pe bază de gra-

fic. Transportul de călători se face în baza unui contract de concesiune a serviciului public de transport în comun cu autobuze, încheiat între „S.C. Publitrans2000 S.A.” Pitești și Consiliul Local al Municipiului Pitești, aprobat prin H.C.L. nr. 337 din 28 septembrie 2005. Astfel, locuitorii municipiului Pitești dispun de un serviciu public care respectă principiile de bază și dispozițiile generale legale prevăzute de legislația în vigoare. În această perioadă au avut loc mai multe restructurări de activitate și personal pentru adaptarea la piața de transport din municipiu. 15 autobuze noi, MAZ 103, s-au cumpărat în anii 2003 și 2005.



Fig. 5. Anul 2005, autobuze MAZ 103.

La 1 martie 2008 a avut loc asocierea în participațiune dintre „S.C. Publitrans 2000 S.A. Pitești” cu Asociera S.C. C.N.C.D. S.A. – S.C. Girexim S.A., în scopul modernizării transportului public local de călători în municipiul Pitești, conform H.C.L. 78/12 februarie 2008, în baza contractului de asociere în participațiune nr. 1029/22 februarie 2008 încheiat între părțile mai sus menționate, aprobat de către Consiliul Local al Municipiului Pitești.



Fig. 6. Anul 2008, la 1 martie, autobuze BMC 250 SLF BELDE și un nou orizont

– va urma –

Protecția socială în Piteștiul de acum un veac și jumătate

prof. dr. Elena ȘTEFĂNICĂ

Operele de caritate – îngrijirea orfanilor, a suferinziilor, a bătrânilor, precum și a oamenilor aflați în dificultăți economice – au fost în Evul Mediu în competența Bisericii. În epoca modernă, odată cu spiritul de laicizare a societății în general, dar și cu procesul de secularizare a bunurilor Bisericii, toate aceste activități au fost preluate de către autoritățile statului, ale comunelor urbane sau locale. Acest proces, de protecție socială, se reflectă și în documentele Primăriei Pitești, începând chiar cu perioada regulamentară (1831-1848; 1848-1858). În 1834 erau organizate lazaretele pentru bolnavii de holeră, iar încă din 1837 existau contracte cu brutarii și măcelarii din Pitești pentru ca aprovizionarea orașului cu pâine și carne, deci cu alimente de strictă necesitate, să fie făcută la prețuri fixe. În același an autoritățile orașului au stabilit fonduri pentru înmormântarea oamenilor săraci, dar și pentru amenajarea unui spital în oraș. Discuții pentru angajarea unui medic în oraș, respectiv Franz Rudolf, se înregistrează și în 1857¹. Dovada că această problemă nu a fost soluționată, este și cererea primarului Piteștiului din 1858 către caimacamul Țării Românești pentru înființarea unui post de medic în oraș.

Mai multe cereri înregistrate la primăria Comunei urbane Pitești vizează acordarea de ajutor unor văduve fără niciun fel de mijloc de subzistență, în condițiile în care mai au și trei-patru copii. Un caz impresionant este cel al văduvei unui vidanșor – se specifică și faptul că era țigancă – care primește suma de cinci lei după ce soțul său a murit accidentat, (înecându-se într-o latrină). Astfel, după 20 de ani de serviciu, pentru văduva sa cu trei copii, comuna îi acordă... cinci lei, o frază costând un leu și cincisprezece bani!

La Arhivele Naționale din Pitești – s-au înregistrat următoarele cereri de ajutorare a unor femei sărace: în 1834 se cere „ajutorarea femeii Uța, soția răposatului Dincă pescarul, fiind lipsită de mijloace de existență”; în 1890, Zamfira Văduva cere ajutor din „Casa Milelor”². O altă cerere aparține Mariei Teodorescu, „de a i se fixa o pensie lunară pentru că este săracă și are și o fiică în stare de alienațiune mintală”. Cererea este respinsă, motivația Consiliului Comunal fiind aceea că Ministerul de Interne a scos din buget asemenea pensii. Păuna Văduva cere îmbrăcăminte și așternut pentru „idioata Lina”. Nu se păstrează și rezoluția pe care consilierii piteșteni au dat-o acestei cereri³.

În Pitești sunt și femei cu suflet care încheie contracte

cu primăria pentru îngrijirea copiilor orfani. Deci serviciul de „mamă socială” exista încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea! Un astfel de exemplu este cel al piteștencei Ilinca Drăgușin Gheorghe, care ia pentru creștere copilul orfan Ștefan Ilarionescu, „găsit lepădat în ziua de 28 martie 1890, la Biserica Trivale”. Femeii i se acordă 20 de lei lunar conform contractului și 20 de lei pentru „scutece și botez”⁴.

În 1891 se acordă un ajutor de 20 de lei pentru „infirma Zinca Rădulescu din spital, pentru a putea cumpăra cele necesare de îmbrăcăminte”⁵. Tot în 1891 se acordă o pensie de 57 de lei și 33 de bani pentru văduva Zinca Nicolescu, pentru soțul său Dimitrie care a făcut serviciul 15 ani la primărie⁶. Cererea Lucsandrei Grigorescu de a i se acorda ajutor de 20 de lei pentru întreținerea copilei Paraschiva Teodorescu care nu are părinți sau rude este rezolvată pozitiv prin acordarea de 20 de lei lunar din Fondul Milelor⁷.

Ultimul an al secolului al XIX-lea este și el asaltat de cereri de ajutor⁸. Astfel Ana Teodorianu cere ajutor din Fondul Milelor⁹ pentru că „este sărmană, cu patru copii, lipsită chiar de existența zilnică, deoarece casele pe care le are” de la răposatul soț sunt „afectate” la bancă și cu „chiria abia se plătesc ratele”. Profira Bănescu, de 77 de ani, văduvă de 37 de ani, cere ajutor de la Primăria Pitești și i se acordă 10 lei pe lună¹⁰.

În 1901, Rada Dumitru Moroiu din Pitești cere ajutor pentru existența zilnică, fiind fără picioare și neavând părinți sau rude. Cererea este respinsă, fiindcă nu există fond pentru astfel de pensii. Se recomandă ajutor din Fondul Milelor, „cu cât se va crede de cuviință”¹¹. În același an, Elena Vasilescu, zisă și Oprețasca, cere ajutor de 90 de lei, „fiind bolnavă și fără ajutor”. Deși aceasta a construit pe locul bisericii „Maica Precista” din coastă o pereche de case care vor rămâne bisericii, „pe când era sănătoasă”, solicită ajutor de la primărie (care i se și aprobă)¹².

În 1904 se înregistrează o cerere insolită către Primăria Pitești: C. Nedelcovici solicită un ajutor pentru „a cumpăra trusou” fetei sale care este de măritat. În unanimitate este respinsă cererea, „întrucât primăria nu poate

⁴ *Ibidem*, f. 41.

⁵ *Ibidem*, ds. 10/1891, f. 150.

⁶ *Ibidem*, ds. 7/1898, f. 68.

⁷ *Ibidem*, f. 21.

⁸ *Ibidem*, ds. 19/1900.

⁹ *Ibidem*, f. 2.

¹⁰ *Ibidem*, f. 37.

¹¹ *Ibidem*, ds. 3/1901, f. 29.

¹² *Ibidem*, f. 7.

¹ Arhivele Statului – filiala Pitești, *fond Primăria Pitești*, ds. 13/1857.

² *Ibidem*, ds. 19/1890, f. 113.

³ *Ibidem*, f. 3.

face asemenea ajutoare, dar i se vor da din Fondul Milelor 40 de lei¹³. Anul 1904 înregistrează și foarte multe cereri de adopții. Astfel o familie cere să crească „fără nicio plată, pe copilul Ion” ce fusese dat în îngrijire doamnei Liza Constantin Ene și pe care vor să-l înfieze¹⁴. În ședința din 3 februarie 1904 a Consiliului Comunal Pitești se discută cazul altui copil, Constantin Popescu, care este rămas pe drumuri deoarece tatăl său a fost „lovit de damba și se află în spital și nu are niciun fel de avere”. „Primăria este datoare a îngrijii de astfel de copii nenorociți”. Copilul este dat „în gazdă, care primește 20 de lei lunar”.

N. Stoenescu cere a lua în îngrijirea sa „fără plată, pe orfana Florica, aflată în creștere la Leana I. Potcovaru” (dorește s-o adopte, „privindu-l pe dânsul toate cheltuielile adopțiunei”)¹⁵. Din același dosar, aflăm că soții Bidică solicită adoptarea copilului Radu Constantinescu pe care îl crește primăria și care e dat în îngrijire unei femei. Consiliul, în unanimitate, respinge cererea, „neinspirând solicitantul destulă încredere”¹⁶. Pentru ajutorarea bolnavilor fără venituri, primarul orașului, N. Constantinescu, a emis o „publicație” la 5 august 1885 prin care populația orașului era informată că „medicul urbei dă consultații gratuite la primărie celor săraci și se deplasează chiar la domiciliul bolnavilor, între orele 12-14 zilnic”¹⁷.

Din păcate, în epocă au existat și foarte mulți copii abandonați. La Arhivele Statului – filiala din Pitești, există un întreg dosar, cu peste 200 de file și 390 de poziții, în care sunt înregistrați copiii „găsiți lepădați” în Pitești, în perioada 1867-1925. În aproximativ jumătate de secol sunt aproape 400 de copii abandonați, în medie opt-nouă copii pe an. Cei mai mulți au fost găsiți în 1875, 14 copii, în 1876 – 12 copii, în 1878 – 11 copii iar în 1874 – 21 de copii. Din fericire, pentru anii 1881 și 1894 nu s-a găsit nici un copil abandonat. Situația statistică prevedea următoarele rubrici: data găsirii pruncului, locul unde s-a găsit pruncul lepădat, numele persoanei care l-a găsit, numărul hârtiei cu care l-a prezentat, sexul pruncului, numele ce poartă pruncul sau care i s-a dat la botez, numărul actului de botez, numele femeii care l-a luat spre creștere, data contractului, termenul angajamentului, observații (dacă a încetat din viață, dacă s-a dat „de suflet” sau, în cazurile cele mai fericite, a fost înapoiat mamei). În februarie 1867 sunt găsiți doi copii, iar în iulie și noiembrie – câte unul. Locurile în care erau găsiți copiii erau din cele mai diverse și neașteptate uneori: spital (își abandonase copilul o servitoare săracă), Biserica „Mavrodolu”, lângă cuptoarele de cărămidă de pe malul râului în Târgul din Vale, sub șopronul comenzii de foc, la ușa bisericii „Sf. Nicolae”, în bozii, lângă drum, în amvonul bisericii „Sf. Nicolae”, pe o laviță la poarta unui dogar de pe strada Podul Argeșului, pe taraba unui abagiu, pe treptele scării de la biserica „Mavrodolu”, la intrarea unei prăvălii etc. În 1915, la 10 noiembrie, un băiat a fost părăsit într-o căruță

în piață, iar altul în sala de așteptare a gării Pitești. De asemenea, în februarie 1915, în trenul de persoane București – Curtea de Argeș a fost găsită o fetiță, botezată de primărie *Ana Speranța* (decedată din păcate în aprilie 1915). Un caz ciudat se înregistrează în 1913, când doi copii, fetiță și băiat, sunt luați de primărie pentru că tatăl a fost arestat fiindcă și-a împușcat soția. Ce soartă au avut cei doi copii? Fetița *Ioana* a murit în 1919, iar băiatul, probabil mai mare, a dispărut de la domiciliul doicii desemnate de primărie.



Cei botezați de primărie primeau nume inspirate de toponimie: Nicolae *Piteșteanu*, Ștefan *Argeșeanu*, Maria *Piteșteanu*, Elena *Craioveanu* (pentru că fetița a fost găsită pe strada Craiovei), Ionel *Argeșescu*, *Venereanu* (copilul fusese găsit în 1911 în curtea Bisericii „Sf. Vineri”), *Goleșteanu* (copilul fusese găsit în 1912 pe strada „Frații Golești”), *Trivăianu* (găsit în 1916 pe str. „Trivale”), numele celor care îl luau spre a-l crește (Filofteia *Sămăreanu*). S-au înregistrat și nume ciudate, precum Iacint *Lambroso* (1921). Erau și cazuri când mama naștea pe stradă sau chiar murea pe stradă. Din păcate, nu toți copiii își găseau familii adoptive, iar unii se stingeau din viață la o vârstă foarte fragedă. Existența acestor copii relevă inflexibilitatea unei societăți tradiționale care condamnă „păcatul” fără să se gândească la pruncul sacrificat fără altă vină decât aceea că s-a născut. De asemenea, se relevă lipsa unui așezământ special pentru mamele aflate în dificultate (prea sărace, bolnave sau victime ale unor legături interzise de societate). Primăria încerca să suplinească lipsa acestui stabiliment, plasând copiii spre a fi crescuți de vreo femeie, în schimbul unei indemnizații plătite de comună¹⁸.

Incursiunea în lumea marginală a Piteștiului relevă un mozaic social care completează imaginea unui oraș românesc de acum un veac și jumătate, cu aspecte ale vieții cotidiene, cu frământările oamenilor mai puțin norocoși, specifice fiecărui timp istoric, precum și cu preocupările autorităților de a găsi soluții unor probleme de supraviețuire.

¹³ *Ibidem*, ds. 3/1904, f. 40.

¹⁴ *Ibidem*, f. 3.

¹⁵ *Ibidem*, f. 7.

¹⁶ *Ibidem*, f. 14.

¹⁷ *Ibidem*, ds. 13/1885, f. 6.

¹⁸ *Ibidem*, ds. 17/1867-1915.

Piteștii în relatările unor călători străini (1800-1850)¹

dr. Marin TOMA

Asupra realităților cotidiene ale Țării Românești, precum și a modelelor culturale românești, pagini de o mare importanță istorică ne-au lăsat călătorii străini care au vizitat teritoriul țării noastre. Deși supuse unui subiectivism generat de cele mai multe ori de false așteptări și necunoaștere, relatările călătorilor străini reprezintă nu numai o sursă bogată de informații pentru orice aspect al cotidianului din țările române, ci și un barometru al evoluției culturii și civilizației românești din acele vremuri. O parte din acești călători străini au trecut și prin orașul Pitești. În prima jumătate a secolului al XIX-lea, aceste vizite sunt datorate faptului că Piteștiul era stație de poștă și sediu al isprăvniceiei.

La începutul secolului al XIX-lea, englezul Edward Daniel Clarke poposește pentru câteva zile în județul Argeș, vizitând și capitala acestuia, Pitești. Scrierile sale ne arată, asemenea altora, și protocolul diplomatic românesc care privea modul în care autoritățile locale trebuiau să se comporte cu trimișii străini care treceau pe teritoriul lor:

La o depărtare de patru ore de Topoloveni, am sosit la Pitești, după ce am călătorit o zi întreagă pe șes. Chiar înainte de Pitești, am trecut râul Dâmbovița cu ajutorul unei luntre. Domnul ne dăduse un ordin pentru patruzeci și trei de cai și mai poruncise încă fără știrea noastră ca toți juzii satelor să se îngrijească de buna noastră găzduire și ospățare. Așadar, datorită acestui fapt, am fost vizitați la sosirea noastră în Pitești de cinci sau șase din locuitorii săi cei mai de seamă. Am fost surprinși de acest fapt și încă și mai mult când ne-au rugat să le arătăm dorințele noastre, zicând că au primit ordine de la domn să ne aprovizioneze cu tot ce ne-ar trebui. Pitești are o sută de case. Judecând după cum arată, locuitorii sunt bogați. Pământul din jur este bine lucrat și vinul din acest loc este minunat.

Mai puțin fericită de popasul efectuat în orașul Pitești s-a dovedit a fi Christine Reinhard ale cărei mărturii ne demonstrează diferența mare dintre așteptările sale și realitățile întâlnite:

Era târziu când am sosit la Pitești care, ca mărime, este al doilea oraș din Țara Românească pe care totuși îl putem considera un sat mic. Acoperișuri de verdeață se întind de la o casă la alta, făcând o boltă deasupra ulițelor. Acestea sunt late abia cât trăsura noastră și ne întrebam ce s-ar fi întâmplat dacă alte trăsuri ar fi venit din sens invers; dar acest lucru nu s-a întâmplat niciodată. Ne-a primit un boier bogat. Cu toate că așa-zisul castel avea o înfățișare plăcută, călăuza îngrijorată sfătuia pe servitorii noștri să ia seama la cufer și să stea lângă ele, siguranța în această casă părându-i-se îndoielnică, lucru confirmat de dispariția mai multor lucruri ale noastre. Abia ne așezasem pe canapeaua cea mare ca să dormim și începu să urce pe noi inevitabila cohortă de ploșnite și pureci indigeni. Nefiind chip să te aperi, ne-am hotărât să fugim din calea invaziei.

În aprilie 1813, francezul Auguste de Lagarde beneficia-

ză în Pitești de binecunoscuta ospitalitate românească, neuitând să menționeze mămăliga despre care toți călătorii străini spun că este mâncarea tradițională a țaranului român:

În noaptea aceasta am dormit la un boier român cumsecade care m-a găzduit cu toată bunăvoința vremurilor patriarhale. A tăiat vițelul cel gras în cinstea vițelului de aur; dar dacă apa sfințită de la curte este monedă curentă, marele cancelar se poate lăuda că și-a îmbogățit gazda. La cină am gustat mămăligă, făcută cu mălai și cu lapte; această hrană obișnuită a poporului seamănă cu polinta venețiană. Pitești, de unde-ți scriu, este un orașel frumos, așezat la poalele unui munte.

Aflat în trecere prin Țara Românească, în anul 1816, Ludwig von Sturmer s-a oprit pentru câteva ceasuri și în orașul Pitești. Informațiile primite din partea lui von Sturmer atestă obiceiul existent începând cu secolul al XIX-lea de a avea mici cafenele în stațiile de poștă. Apreciate de unii, criticate de alții, ele vor deveni o realitate a cotidianului românesc. Călătorul străin este uimit și fascinat în aceeași măsură de cromatica pieței din Pitești, considerând, asemenea opiniei generale, că acest colț de lume românesc era o altă parte a Europei:

După Mănăstiri, stația următoare a fost Pitești, pe care l-am văzut pe la prânz. Este ceea ce românii numesc aici un oraș și nemții un târg, pe un șes frumos, e mare și arătos, cu o mănăstire, opt biserici și mai multe case impunătoare. Ispravnicul, adică cel mai de seamă funcționar, care este mai mare peste un district sau cerc judecătoresc, își are aici sediul. În timp ce se făceau pregătirile necesare la stația de poștă, am fost la cafeneaua rănduită după moda turcească să beau o cafea neagră. La maeștrii de poștă cu puține excepții nu se găsește de mâncare. Cel mult se poate găsi ceva în dughenele murdare ale așa-ziselor bacali sau în crâșme, pentru câteva parale, vreun pilaf gătit după felul oriental. Ulițele din Pitești sunt podite, dar destul de prost, cu dulapi grosolani. Când am plecat de la stația de poștă și am trecut prin piață, am văzut un tablou foarte neobișnuit. Se înșirau dugheană lângă dugheană. Veșminte din cele mai ciudate și de culorile cele mai discordante băteau la ochi în fața prăvăliilor. Dispoziția caracteristică, amestecul pestrui, portul atât de deosebit, strigătele numeroșilor mișii circulând pe acolo, glasurile străine, tot ce mă înconjura îmi dădea impresia că mă aflam acum afară din Europa, pe pământ turcesc.

La scurt timp după numirea sa în funcția de consul, Ludwig Kreuchely von Schwerdtberg l-a condus, în 1820, pe contele Schladen, rechemat la Berlin, până la Sibiu pe ruta Bolintin, Găești, Pitești, Curtea de Argeș, Sălătrucu, Căineni. Iată ce și-a notat germanul despre popasul efectuat la Pitești:

În ziua de 23 am ajuns fără nicio greutate în micul oraș Pitești, foarte plăcut situat pe o colină, într-o vâlcea mănoasă și înconjurat de vii, presărată cu sate și case țărănești destul de frumoase. Am fost găzduit în casa unui boier absent; d. de Rasti, ispravnicul din

¹ Sursele utilizate au fost volumele I-III din *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, serie nouă, București, Editura Academiei Române, 2004-2006, după cum urmează: vol. I: p. 66- Edward Daniel Clarke, p. 287 – Christine Reinhard, p. 573 – August de Lagarde, p. 708 – Ludwig von Sturmer, p. 919 – Ludwig Kreuchely von Schwerdtberg; vol. II: p. 96- Clausewitz, p. 105 – Robert Walsh, p. 279 – Charles Frankland; vol. III: pp. 228 și 229 – Adrien Louis Cochelet, p. 588 – Nathaniel Burton.

partea locului s-a îngrijit de toate cât se poate de bine. Acest boier, care a fost agentul la Viena al principelui Caragea, este un om foarte plăcut, vorbește germana și mai multe limbi europene. În plus are meritul de a avea o nevastă încântătoare în toate privințele. Ea a venit să prezinte omagii doamnei contese, căreia i-a plăcut tare mult, mai ales că era cunoscută la Viena. Dl și d-na Rasti au fost reținuți la cină de Excelențele Lor; totul ar fi decurs foarte bine, dacă dl conte n-ar fi avut o criză de colită, precum d-na contesă în ajun.

Diplomatul danez Clausewitz a vizitat pentru o scurtă perioadă de timp (30 aprilie – 7 mai 1824) Transilvania și Țara Românească. În jurnalul său de drum, Clausewitz a descris și teritoriile românești prin care a trecut pe durata călătoriei sale. Relatările sale au fost descoperite abia un secol mai târziu de istoricul român Constantin I. Karadja. Iată rezumatul acestuia din urmă despre impresiile făcute de orașul Pitești diplomatului danez:

Clausewitz sosește seara la Curtea de Argeș, pornind a doua zi dis-de-dimineață. Pe valea Argeșului observă câmpii întinse de porumb, iar drumul se îndreaptă. Se schimbă caii la Mănăcești și la Pitești, unde sunt dughene multe. Călătorul fu bine primit și poftit la masă de șeful poștei, Steriopulo, un grec, vorbind bine germana și italiana. Acesta avea o casă frumoasă, bine mobilată și poseda, între altele, un fotoliu englezesc, îmbrăcat cu piele roșie. Greul era frumos îmbrăcat, după moda orientală, cu ișlic roșu, brodat cu fir și papuci de piele de aceeași culoare. Tot acolo mai observă și grajdul pentru caii poștei, 80 la număr, bine zidit și întreținut. Pe lângă casă, o grădină cu zarzavaturi. Așezare gospodărească ce face impresie călătorului, după pustiurile frumoase dar inculte, pe care le străbătuse în drum.

Englezul Robert Walsh petrece și el câteva zile în orașul Pitești tot în anul 1824. Din mărturiile sale observăm că în anumite zone din Țara Românească se instituiseră carantina din cauza ciumei. Cafeaua caldă pe care o bea Walsh înainte de scurtă sa odihnă certifică faptul că în Pitești se generalizase consumul de cafea. Iată descrierea făcută de englez:

Pe la orele șase dimineața am ajuns lângă orașul Pitești și când se lumina de ziua am fost opriți de o strajă și de o barieră. Am aflat aici că se stabilise o carantină întrucât ciuma nu pătrunsese încă în orașul acesta. Nimănui nu i se îngăduia să treacă «dacă venea» din locurile arătate ca fiind contaminate: astfel că ne temeam să nu fim opriți aici sau siliți să ne întorcem înapoi; dar Mustafa a stăruit invocând drepturile noastre de curieri, arătând ceea ce numea el depeșele sale și astfel am mers mai departe. Durerea mea de cap era acum atât de nesuferită încât ar fi trebuit să-mi caut oarecare odihnă aici, chiar și într-o casă molipsită de ciumă. Am găsit o odaie curată și confortabilă în dosul dughenei unui băcan grec; aici am căpătat puțină cafea caldă, m-am întins pe o pernă după sobă și după ce am dormit un ceas, m-am trezit liber de orice durere. Orașul Pitești este alcătuit dintr-o mie de case, dintre care unele aparțin boierilor. Sunt așezate în curți împrejuite cu garduri de lemn, având o înfățișare de măreție și eleganță.

În călătoria din 1827 prin Banat și Țara Românească, căpitanul de marină englez Charles Colville Frankland a trecut pentru o foarte scurtă perioadă de timp și prin orașul Pitești, despre care și-a notat și câteva impresii. Căpitanul englez apreciază cochetăria Piteștilor și este impresionat de gospodăria ispravnicului Steriopol:

Pe la ora două fără douăzeci de minute am ajuns la Pitești, un sat mare izolat sau orășel; am găsit aici urme de comerț, ca de pildă bazine, prin care ne-am plimbat parcurgând ulițe podite sau stradale; toți negustorii și prăvăliașii erau îmbrăcați în costume grecești sau turcești. În Pitești sunt mai multe case arătoase aparținând boierilor români. Și prietenul nostru Steriopol pare a aparține

acestei clase, judecând după splendida înfățișare a casei sale. Aici începi să simți că ai părăsit Europa și ai sosit în mijlocul unui popor deosebit, atât de mult obiceiurile și costumele Orientului au început să se asemeleze lor înșiși. Am vizitat un conac ce aparținea prietenului nostru Steriopol și am văzut câteva orătării și fazani frumoși în curtea sa, înconjurată cu o frumoasă palisadă.

La sfârșitul anului 1834, Adrien Louis Cochelet, numit consul general al Franței în principatele dunărene, aflat în drum spre București, petrece o noapte și în orașul Pitești despre care își notează și câteva păreri. Consulul francez este găzduit de Dincă Brătianu, ispravnic în acele timpuri, a cărui ținută și curtoazie îl impresionează:

Abia la 7 seara am ajuns la Mănăcești, unde ne-am băut ceaiul într-o cabană sărăcăcioasă, iar la Pitești am ajuns numai spre dimineață la orele două. Când am coborât din trăsură am fost întâmpinat de un domn distins, ce purta pălăie, uniformă și spadă asemenea subprefecților noștri, cu deosebirea că broderia de la haină era în argint și în loc să fie în formă de ghirlandă de stejar era în formă de foi de măslin ca cea a consulilor francezi. Acest personaj era ispravnicul sau prefectul de Pitești (este vorba de Constantin „Dincă” Brătianu n.n.). M-a primit în salonul său unde mi se pregătise o gustare minunată numai pentru mine; în ciuda insistențelor mele, prefectul nu a vrut să îmi țină companie. Fata sa (Ana Furduescu n.n.), care vorbea destul de bine franceza, mi-a servit drept tălmăci pentru a-i mulțumi tatălui său pentru buna primire. A doua zi am plecat la ora nouă. Ispravnicul era tot în uniformă. M-a acompaniat cu o escortă de cinci oameni până la marginea județului său.

În călătoria sa prin Țara Românească, la jumătatea anului 1837, englezul Nathaniel Burton se oprește și în Pitești despre care ne lasă o imagine destul de bogată în amănunte:

În sfârșit, am ajuns la Pitești care, deși nu e atât de mare, este o localitate tot atât de pestriță ca București, pe jumătate turcească, pe jumătate europeană. Fasole verde amestecată cu grăsime de porc sau cu un fel de sos, sau din întâmplare cu apă și astfel pregătite ca un fel de supă a fost singura mâncare pe care mi-am putut-o procura. Este un fel de bucate foarte obișnuit în Țara Românească. Aceste bucate nu sunt deloc neplăcute la gust și sunt numite fasole. Locuitorii mănâncă mult porc, excelează în a-l pregăti, făcând un fel de costică care fiind numai sărată, se mănâncă cu pâine. N-am văzut niciodată carne slabă, afară doar la București, ci numai bucăți pătrate de slănină albă, tare. Era lipsă de orice altă hrană animală; vinul lor este ușor, de culoare deschisă gălbui și cu gust acru. Casele mai bune erau acoperite cu șindrilă de forma ardeziei și de culoarea ardeziei sau roșii.

Din cele observate în relatările călătorilor străini amintite mai sus, putem aprecia importanța tot mai mare pe care orașul Pitești o avea la nivelul Țării Românești. Orașul provenit dintr-un târg se dezvoltă și începe să capete eclectismul capitalei București. Sediul al ispravniciei, stație de poștă, centru negustoresc, Piteștiul era și un loc în care tot mai mulți boieri își construiau locuințe impunătoare. Scrierile călătorilor străini demonstrează perioada de modernizare a Țării Românești evidentă și în cazul Piteștiului, acolo unde Dincă Brătianu îl primește pe consulul francez în uniformă modernă (evenimentul se petrece în timpul perioadei regulamentelor organice). Notele de călătorie redată de noi oferă informații interesante pentru mai multe domenii de cercetare precum antropologia culturală, istoria imaginarului și a mentalităților, istoria artei culinare și a vestimentației, istoria transportului etc. Ele constituie, în ansamblul lor, pagini din istoria cotidiană a orașului Pitești.

Târguri și hanuri în Piteștiul de altădată

ing. drd. Marius POSTELNICESCU

Se tot spune că Piteștiul a fost cândva un târg. Dar puțini concitadini s-au aplecat să se documenteze privind această etichetare, mai ales că ar trebui ca și alte orașe din țară să fie la fel catalogate, ca târguri, că nu?!, doar prin această activitate de negoț a început dezvoltarea economică și socială a majorității orașelor din Țara Românească. Caracteristicile geografice ale așezării Piteștilor – și anume poziția cheie în rețeaua căilor de comunicație medievale, precum și amplasarea la zona de contact dintre dealurile subcarpatice și câmpia Dunării – au creat premisele dezvoltării unei piețe de schimb a produselor interne și externe, care, la rândul ei a favorizat dezvoltarea meșteșugurilor. În acest stadiu, atins probabil de Pitești încă în faza premergătoare unificării teritoriale și politice a Țării Românești (ante 1330)¹, târgul definit ca loc de schimb periodic a devenit târg-oraș.



Târgul săptămânal din Pitești, 1942

În evul mediu, un rol important l-au avut târgurile și bălciurile în dezvoltarea economică a Piteștiului. Poate că această activitate destul de importantă în perioada respectivă, în comparație cu așezările importante din jur, a influențat mentalul colectiv ca Piteștiul să fie considerat un târg. Caracteristica definitorie că orașul nostru a fost un târg, o reprezintă amplasarea acestuia la intersecția principalelor (și puținelor) căi de comunicație cu Transilvania, respectiv Europa, cu Bucureștiul, cu Peninsula Balcanică, etc. Începând cu sec. al XV-lea, Piteștiul a jucat un foarte important rol comercial pentru Țara Românească. Fiind unul din cele mai active centre de comerț intern și extern la acea perioadă, Piteștiul a mijlocit schimburile de produse între orașele și satele din Argeș, Muscel, Olt, Teleorman, Dâmbovița, Vâlcea, Vlașca, Ilfov, dar și dintre

orașele din Ardeal, Europa (Budapesta, Viena, Veneția) și țările balcanice (Nicompol, Vidin, Istanbul).

Târgul din Pitești sau *Târgul din afară* a funcționat în toată perioada evului mediu și a contribuit la dinamizarea activităților comerciale și de manufacturi din oraș. Aici se vindeau îndeosebi produse agricole și meșteșugărești, dar se încheiau și tranzacții între negustori. Târgul săptămânal local era cunoscut încă din secolul al XVII-lea, în timpul lui Matei Basarab, fiind foarte frecventat, atât de negustorii din țară cât și de cei din străinătate. La începutul sec. al XVIII-lea și începutul sec. al XIX-lea târgul a continuat să funcționeze ca un obor, fiind prevăzut într-o listă din anul 1806². Denumirea lui era *Târgul din afară* sau *Târgul din Vale*. Era un târg săptămânal la marginea, pe atunci a Piteștiului, amplasat în zona străzii Oborului de astăzi. Matei Basarab, a construit aici, cam pe amplasamentul fostei străzii Teiuleanu și actualei străzii Târgu din Vale, o curte domnească, mai mică decât cea construită de Neagoe Basarab în zona Geamăna în perioada 1512-1517. Acestei curți domnești i s-a spus „Cutîșoara” pentru ca ea era limitată la o casă a slujbașilor domnești care supravegheau activitatea *târgului din afară*. Amplasamentul Curțișoarei, mai bine zis al locului ce păstrează amintirea proprietății domnești, este astăzi precizat datorită descoperirii, în 1976, a vechiului han situat pe strada Târgu din Vale, la sud de linia ferată. Amplasamentul excentric al *Târgului din Vale* se explică prin apropierea de zona morilor consemnate documentar, până în gura Geamenei. Se presupune că a fost, la început, un târg al făinii, după care s-a extins cu obor de vite. În acest târg se desfășeau probabil și produse de tăbăcărie, ținând seama că în apropiere se afla gruparea tăbăcarilor din strada Brâncoveanu.

Evoluția vieții economice i-a determinat pe piteșteni ca în anul 1811 să intervină la divan pentru a li se încuviința un târg săptămânal, cu obor de vite, scutit de vamă, la marginea orașului, pe moșia mănăstirii Cotmeana. Divanul a răspuns ispravnicilor din Argeș, că aprobă înființarea târgului, dar vama trebuie neapărat plătită. Este vorba de „*Târgul din Deal*” care se ținea săptămânal pe terenurile moșiei Stăneasca, amplasat pe locul actualului cimitir și unității militare din cartierul Trivale. Chiar dacă nu era cel mai vechi târg al orașului, a funcționat probabil concomitent cu *Târgul din Vale*, adică în prima fază de organizare a structurii urbane, avînd în vedere avantajele platoului situat lângă calea Smeurei. Calea Smeurei reprezenta de fapt legătura cu orașul a drumului Topanei, drum ce lega Piteștiul de Drăgășani. Drumul Topanei a avut în evul mediu o importanță deosebită pentru desfășurarea la Pitești a produselor agricole din zona Drăgășanilor și a vitelor din zona de dealuri dintre Argeș și Olt. La sfârșitul sec. al

¹ Dinu C. Giurescu, *Țara Românească în veacurile XIV – XV*, București, 1973, p. 309.

² Popa Petre, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Istoria Municipiului Pitești*, București, 1988, p. 70.

XVIII – târgul este indicat, în hărți austriace, ca decăzut în favoarea legăturii cu Oltul prin Bascov, Dedulești, Ostroveni. Cu toate acestea Târgul din Deal a continuat să funcționeze până în sec. al XIX-lea.

Un târg organizat numai toamna, la culesul viilor era, „Târgul de sub Dealul Piteștilor” (*Târgul din Dealul Piteștilor* sau *Târgul Dealului*) de la Ștefănești. Era un târg anual foarte vechi al Piteștilor, cu rol important pentru comerțul cu vin, deoarece se desfășura pe moșia orașului. O cruce de piatră din 1635 ridicată de Matei Basarab pe locul unde se ținea *Târgul Dealului* precizează cuantumul dărilor pe vinăriciul domnesc. Pe linie administrativă, târgul era situat în alt județ, întrucât actuala comună suburbană Ștefănești a făcut parte din județul Muscel (în trecut județul Muscel – Pădureți) până în anul 1952. Mult timp s-a afirmat că acest târg ar putea fi anterior apariției Piteștilor, dar acest lucru nu s-a demonstrat. Toponimul „Dealul Piteștilor” indică o vechime mai mare a așezării medievale Pitești față de târgul care se desfășura toamna în „Dealul” care purta numele orașului. *Târgul dealului* a avut un rol de a echilibra participarea satelor din „dealul Piteștiului” (Valea Mare, Ștefănești, Golești, etc.) la schimburile periodice, fără obligația de a traversa râul Argeș, în contextul unității comerciale dintre oraș și satele de pe celălalt mal al Argeșului. Târgul a funcționat până în jurul anului 1911.

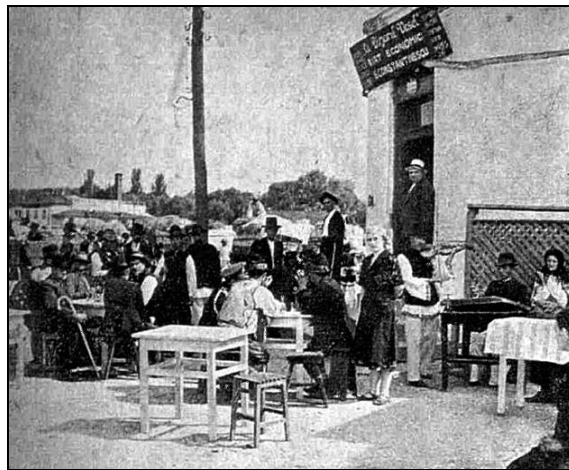
Un târg similar se pare că a fost și în Valea Mare Podgoria, sat care aparținea de comuna suburbană Ștefănești-Pitești. Dreptul de a ține târguri anuale în Dealul Piteștilor, în perioada culesului viilor, a fost obținut în finele secolului al XVIII-lea și de către mănăstirile Câmpulung și Horezu³. Începând cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, a funcționat în satul Golești, *târgul de pe moșia marelui boier Radu Golescu*. O parte din veniturile târgului și bălciurilor de sub Dealul Piteștilor era întrebuințată pentru întreținerea spitalului mănăstirii Pantelimon⁴.

Pe lângă târgul săptămânal, *Târgul din afară*, în Pitești se țineau târguri temporare (bălciuri, iarmaroace), la anumite date ale anului. Bălciurile aveau o tradiție și constituiau evenimente însemnate în viața economico-socială a orașului. Bălciurile constituiau o sursă de mari venituri pentru domnie, boieri, mănăstiri, orașe și orașeni. La începutul secolului al XIX-lea erau notate într-un document următoarele date ale bălciurilor: 23 aprilie (Sf. Gheorghe), la Înălțarea Domnului (dată variabilă), 20 iulie (Sf. Ilie) și 29 august⁵. Durata cea mai mare o avea bălciul din 23 aprilie. Localnicii foloseau în mod curent cuvântul târg și mai puțin termenul bălci.

Dezvoltarea comerțului în Pitești a determinat apariția hanurilor. Ele îndeplineau nu numai funcția de găzduire a călătorilor, dar în ele se încheiau tranzacții comerciale între negustori și în același timp serveau ca antrepozite și locuri de schimb de mărfuri. Hanurile piteștene dispuneau de încăperi adecvate activităților economice, de curți, magazii, grajduri, fânare, etc. Cele mai cunoscute au fost, în

pragul sec. al XIX-lea, *hanul Episcopiei Argeș și hanul schitului Buliga*⁶. Hanul Episcopiei Argeș era amplasat pe locul actualiei pieți publice Vasile Milea.

Hanul „Curtișoara” din strada Târgu din Vale se pare că datează cel mai târziu din sec. al XVIII – și despre el se vorbește într-un act din 26 iulie 1847, prin care frații Ioan și Drăghici Budișteanu fac un schimb de proprietăți cu polcovniceasca Anica Enghel, amintindu-se și „o întindere de loc cu han de zid pe dânsul, în marginea orașului Pitești, care se numește Curtișoara și pe care se face și târgul de săptămână al orașului, în toate vinerile...”⁷.



Târgul săptămâna din Pitești. Cărciumarul Constantinescu, 1942

Este de presupus a fi existat un han în strada Brâncoveanu nr. 25. Amplasarea clădirii atribuită lui Constantin Brâncoveanu este egalată doar de hanul Gabroveni din strada Sf. Vineri. Se vede că aici ar fi fost construit un han domnesc de Constantin Brâncoveanu și modernizat în 1800. Clădirea are caracteristicile arhitecturale neoclasice (frontul și tratarea intrării boltite) ce o situează în primele decenii ale sec. al XIX-lea.

Hanul Gabroveni sau *hanul Cuțitaru* din Pitești a fost construit în 1877. Clădirea în stil tradițional, a fost ridicată pe baza autorizației nr. 1 768 din 15 aprilie 1877, eliberată negustorului Hristea Hagi Vasiliu, originar din Gabrovo (Bulgaria)⁸. „Aici veneau negustorii să mănânce și să bea vin, iar caii îi lăsau în spate” spune un cronicar al vremii. Clădirea era de culoare galbenă, în formă de U cu trei nivele și avea treizeci și opt de camere, optsprezece camere la parter și douăzeci la etaj, două beciuri la subsol și o anexă. Terenul inițial avea 7200 mp, iar construcția avea curți interioare și exterioare și o grădină. Din 1908 proprietar al hanului a devenit Raicu Vasiliu Cuțitaru. Înscris pe lista monumentelor urbane, edificiul este restituit după 1993, dar astăzi se prezintă într-o stare de degradare avansată.

Cunoașterea din timp a valorii unui ansamblu istoric sau a unor clădiri, ceea ce nu s-a întâmplat în regimul comunist, ar fi impus conservarea și restaurarea multora dintre acestea, iar azi am fi putut să admirăm sau chiar să utilizăm locații ale hanurilor de altădată.

³ N. Iorga, *Opere economice*, III, p. 375.

⁴ A. Oțelea, *Pătrunderea comerțului românesc în circuitul internațional*, București, 1977, p. 87.

⁵ D. Ciucă, *Un peripetis al bălciurilor din târgurile din Țara Românească*, RA, XII, nr. 2, București, 1969, p. 276

⁶ Popa Petre, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *op. cit.*, p. 72.

⁷ Eugenia Greceanu, *Ansamblul urban medieval Pitești*, Ed. Paralela 45, 2007, p.30.

⁸ Petre Popa, *Memento*, ediția II, Ed. Paralela 45, 2008, p. 82.

Pagini din istoria Piteștilor

notar stagiar Narcis-Viorel DANCIU

Așezat între dealuri înalte, pe terasele râului Argeș, Municipiul Pitești se bucură de o istorie bogată. Zona Piteștiului a fost locuită încă din cele mai vechi timpuri, o primă dovadă în acest sens fiind descoperirea unor resturi fosilizate de faună termofilă din pleistocenul timpuriu și 400 de unelte de silex și cuarț din paleoliticul inferior. Același tip de unelte datează din epipaleolitic și au fost descoperite mai târziu, dovedind continuitatea așezării, uneltele găsite aparținând culturii Gumelnița.

Civilizația bronzului, creată de traco-geto-daci, este probată prin fragmente ceramice (descoperite la intersecția dintre Calea București și Bd. Brătianu, zona de sud-est și cartierul Războieni), topoare de piatră șlefuită (descoperite în zona de sud-vest a orașului, Calea Craiovei și Cartierul Prundu) piese de tezaur și unelte din corn de cerb (zona Expoparc, aici fiind atestată documentar și o așezare). Perioada 800 î.Hr. – 300 î.Hr., prima perioadă a fierului, cunoscută sub numele de *Hallstatt*, intersectează pentru zona județului Argeș Cultura Ferigile, semnalată la Pitești prin necropola tumulară identificată aproape de campusul universitar « Gheorghe Doja ».

Ambițiile regelui macedonean Filip al II-lea, dovedite prin extinderea granițelor regatului macedonean, a dus la intensificarea comerțului cu așezările de la nord de Dunăre. Diferite monede eleno-macedonene datând din secolele IV-I î.Hr., precum și monede republicane romane (127 î.Hr. – 44 î.Hr.) au fost descoperite pe actuala rază a orașului. În secolul III î.Hr. dacii bat monede tip Filip al II-lea, acestea fiind teaurizate la Pitești și în împrejurimi. De asemenea, în centrul orașului au fost descoperite monede de tip Adâncata-Pitești. Tot din perioada IV î.Hr. – III î.Hr. datează cetatea *Helis*, reședința șefului de trib sau a uniunii tribale Dromichaite, conducătorul ordessensilor, având epicentrul pe râul Argessis, denumit de Herodot *Ordessos*. În perioada 82 î.Hr. – 44 î.Hr., în timpul regelui Burebista, conducătorul primului stat dac unit, pe aceste meleaguri exista, după unele supoziții, cetatea Argedava, considerată reședință oficială.

A doua perioadă a fierului, La Tène, include perimetrul urban actual pe harta așezărilor getice tradiționale. În secolul al II-lea e.n., pe teritoriul actual al orașului a fost construit un castru roman, cel mai probabil pe fondul războaielor daco-romane (101-102, 105-106). Castrul a fost descoperit de Paul Dicu în 1968. Învățătul Ptolemeu din Alexandria localiza potulatusii, al patrulea popor din grupa a doua a geto-dacilor, iar din lista așezărilor din Dacia, amintește de Ad Pirum – Ad Pinum, denumiri romane asociate uneori cu Pitești. După anul 106, actuala așezare a Piteștiului a făcut parte, succesiv, din provinciile romane Moesia Inferior (102-106-117 – 118), Dacia Inferior (117-118-168) și Dacia Malvensis (168-274). Comerțul din această perioadă a înflorit, monede romane emise în timpul dinastiilor Antoninilor și Severilor fiind descoperite în municipiu. În timpul împăratului Septimius

Severus (193-211), prin localitate a trecut ceea ce se va denumi Valul de la Pitești, respectiv o parte din Limes Transalutanus. Urme ale limesului încă mai erau vizibile în anul 1896 lângă gara orașului. După retragerea aureliană din 271, așezarea se consolidează prin venirea unor grupuri de daci liberi de la est de Limes Transalutanus. Descoperirea unor fragmente ceramice și metalice datând din secolele VII-XI e.n. integrează spațiul Piteștiului, mai exact intersecția dintre Calea București și Bd. Brătianu, în cultura *Dridu*, specifică populației rurale din etapa finală a limbii române și a poporului român. Între secolele X-XIV se intensifică legăturile comerciale cu Imperiul Bizantin, mai multe monede bizantine emise între anii 1025 și 1245 fiind găsite pe actualul teritoriu al Piteștiului.

Orașul, fiind un important târg, este menționat și în sursele străine. Astfel, Itinerariul de la Praga (1380-1390) menționează localitatea *Niewermerkt* (Târgul Nou), iar comercianții germani Peter Sparnau și Ulrich von Tennstād menționează localitatea *Nuwestad*. În 1549, Giacomo Gastaldi consemna cartografic orașul *Pitiesd* în lucrarea sa *Descriptio Ungariae, Wallachiae, Moldaviae, Podoliae et circumacentium regione*, iar în anul următor, pe harta *Chorographia Transilvaniae*, a lui Georg de Reichersdoffers, orașul este menționat sub numele de *Pitesi coenobium*. Între anii 1561 și 1562, orașul era menționat sub denumirea de *Pitesan* pe una dintre cele 13 hărți aflate în *Loggia* lui Rafael Sanzio, din Palatul de la Vatican, iar în 1566, *Pitesi coenobium* este menționat de Ioan Sambucus pe harta *Transilvania*, tipărită la Viena, denumire care va fi preluată și în anul 1579 pe harta realizată de M. Hayns. În anul 1570, localitatea apare pe o schiță a lui W. Lazius sub denumirea de *Pitesk*, denumire reluată de Gerhard Marcator-Kremer într-o hartă europeană. În 1584, centrul urban Pitești era menționat sub numele de *Pitiesd* într-o nouă hartă a lui Giacomo Gastaldi. În 1791, Franz Joseph Sulzer (1727-1791), magistrat militar în armata austriacă și consilier al domnului Alexandru Ipsilanti, menționa în lucrarea *Geschichte des transalpinen Daciens*, existența a opt biserici și a unei mănăstiri. Magistratul militar avea să-și piardă viața într-o luptă cu turcii, luptă ținută în același an. În 1718, s-a tipărit la Veneția o lucrare a lui Anton Maria Del Chiaro Fiorentino, lucrare care menționa despre Pitești: „...Înspre șes se află orașul Pitești, cunoscut pentru vinurile sale albe și dulci...” În 1724, medicul englez John Solomon amintește în memoriile sale despre orașul Pitești. În 1771, orașul Pitești apărea pe harta specială a Principatului Valahiei, realizată de C.M. Roth și tipărită la Petersburg. În 1828, englezul R. Walsh consemna în scrierile sale „...Orașul Pitești are vreo o mie de case, dintre acestea câteva aparțin boierilor și în care se intră prin curți înconjurate de îngrădituri, având o înfățișare elegantă și măreață...”. În anul 1835, orașul este consemnat oficial pe harta rusă. În anul 1864, localitatea este reproducă

de Carol Popp de Szathmary, la solicitarea principelui Alexandru Ioan Cuza.

Prima atestare oficială internă a orașului medieval Pitești datează din 20 mai 1388, dată la care Mircea cel Bătrân (1386-1418), domn al Țării Românești, dăruiește Mănăstirii Cozia „...o moară în hotarul Piteștilor...”. Dăniile domnitorului aveau să fie întărite de fiul său, Radu II Prasnaglava (1421-1427), care dăruiește alte două mori. Fiind un oraș-târg, orașul medieval Pitești întreținea legături comerciale cu alte orașe din țară și din afara ei. În acest sens, la 27 septembrie 1461 este atestată documentar *Calea Giurgiului din Pitești*, drum care lega orașele Giurgiu, Pitești, Câmpulung și Brașov. Pe teritoriul orașului, drumul continua pe Calea Giurgiului, pe această cale aflându-se astăzi strada „Frații Golești” și Bd. Petrochiștilor. După anul 1500, schimburile dintre orașul Pitești și orașul Sibiu se intensifică. În anul 1500, 22 de negustori piteșteni fac 34 de transporturi către Sibiu. Importul era estimat la 15.350 de dinari, iar exportul se ridica la 23.260 de dinari. În vicesimal al Sibiului erau menționați 16 negustori piteșteni (Danciul, Dragomir, Dumitru, Oprea, Stan, Stoica etc.). Un alt oraș cu care Piteștiul avea o strânsă legătură comercială era Brașovul. Între 1503 și 1554, la operațiunile comerciale dintre cele două orașe au participat 326 de negustori, cu 924 de transporturi de mărfuri evaluate la 1.953.960 de aspri. Între anii 1512-1521, în timpul domniei lui Neagoe Basarab, la Pitești au fost construite curți voievodale, fiind emise, în această perioadă, 19 hrisoave. În 1522, după ocuparea Țării Românești și alungarea lui Radu de la Afumați în Transilvania, este numit subpașă Mehmed-beg. Ocupația otomană avea să fie de scurtă durată. După trei luni, Radu de la Afumați se întoarce în țară, ajutat de aliatul său Ioan Zapolya, voievod al Transilvaniei (1510-1526) și rege al Ungariei (1526-1540). Însoțiți de o armată de 30.000 de oameni, aceștia ajung până la Pitești unde, după diferite surse, îl capturează sau îl alungă pe Mehmed-beg.

Prima atestare a conducerii orașului datează din 27 august 1582, când, într-un document emis de Mihnea Turcitul, domn al Țării Românești între anii 1577 și 1583 și 1585 și 1591. Orașul avea ca organ de conducere un consiliu (sfat) compus dintr-un județ și 12 pârclabi. Acest organism avea dreptul de administrare, de a reprezenta orașul în fața domniei, de a percepe taxe, a confirma acte de proprietate, aplica sigiliul orașului, executa anchete și judeca orașenii și oricare alte atribuții care nu îi erau interzise de domn. Existau însă unele categorii, precum preoții și trimisul domnului, care erau supuse unei alte autorități. În anul 1587, este atestat documentar județul Argeș. În 1596, conducerea era asigurată de județul Ivan. Între 1583 și 1601, Mihai Viteazul, voievod al Țării Românești între 1593 și 1601, a poposit de mai multe ori la Pitești, unde avea mai multe proprietăți. Printre acestea se număra, potrivit tradiției, și o moară așezată pe o gârlă colmatată la începutul secolului XX, care se vărsa pe stânga Argeșului, la capătul nord-estic al podului din dreptul orașului. În perioada 1600-1601, la inițiativa Înaltei Porți, care urmărea detronarea lui Mihai Viteazul, și punerea pe tron a lui Simion Movilă, la Pitești erau staționate trupe poloneze. În anul 1640, cu privire la orașul Pitești erau menționate în lucrarea lui Petru Bogdan

Bakšić 200 de case și 1000 de locuitori, urmând ca în anul 1650 orașul să numere 250 de case, zece biserici și târgul cu jupânii săi.

Prima asociație a negustorilor datează din anul 1676. După acest an, membrii mai multor meserii se vor asocia, formând noi asociații profesionale. Astfel, în 1784, tăbăcarii orașului lucrau în *breaslă*, fiind considerați fruntașii orașului. La începutul anului 1801, breslele din oraș erau grupate pe cartiere și străzi (tăbăcarii, pe strada Tabaci, blănarii, pe strada Craiovei, iar prăvăliile erau așezate în centrul orașului). În 1807 se unesc breslele bărbierilor, iar în 1815 se formează breslele cavafile și cizmarilor. În 1820 era consemnată o breaslă unică a negustorilor din oraș. Între 1826 și 1828 este constituită breasla cojocarilor, urmând ca la 20 august, bărbierii din oraș să urmeze același exemplu, organizându-se în *isnaf*, obligându-se să nu lucreze de sărbători și să facă vârsă-minte în Cutia isnafului. În baza regulamentelor organice, aveau să fie înființate *corporațiile*, un prim exemplu în acest sens fiind Corporația brutarilor (1859), iar la 4 martie 1866 se înființa Corporația brutarilor și măcelarilor, din care făceau parte 25 de brutari și simigii, zece măcelari, 35 de pescari și precupeți.

În timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu (1688-1714), orașul Pitești este onorat de vizita acestuia în 1695. Domnul îi cere cancelarului imperial, contele Kinsky, să nu mai discute problema Țării Românești la tratativele de pace de la Karlowitz. În 1716, Piteștiul este încă o dată ocupat de trupe străine, armata austriacă jefuind cu această ocazie orașul. Ocupația austriacă avea să dureze până în 1737, când armata turcă, în frunte cu Mustafa-pașa, nimicește armata imperială, care număra 5.000 de husari unguri și 300 de germani. În anul următor, Constantin Mavrocordat, conducând oastea otomană, obține o nouă victorie în fața austrieșilor. Reformele succesive făcute în timpul lui Nicolae Constantin Mavrocordat întăresc zona din punct de vedere administrativ, în același timp crescând și puterea fanariotă. Între anii 1750 și 1821, orașul cunoaște o diversificare a activității urbane, statisticile cunoscând peste 30 de noi specializări, orașul ocupând poziția a patra după București, Craiova și Ploiești. Într-un raport întocmit în 1810, în oraș își desfășurau activitatea trei brutării, 12 cojocari (trei ateliere), cinci abagii, un croitor, trei lumânărari etc. Prima revoltă a „sărăcimii nevoiașă” a orașului este atestată în anul 1793. Mișcarea ia naștere pe fondul scumpirii unor alimente de bază. Vestea ajunge la urechile domnului Alexandru C. Moruzzi care, prin intermediul ispravnicilor, ia mai multe măsuri, cea mai importantă fiind reglementarea prețului pâinii (160 de dramuri la o para). Tot în timpul domniei lui Alexandru Moruzzi, județul cunoaște noi reforme, precum sprijinirea vameșilor, asigurarea că protopopul nu își depășește atribuțiile (1795), verificarea, respectiv instaurarea carantinei (1796) etc. Între 1812 și 1820 sunt menționate relații comerciale între Pitești și Veneția.

În anul 1821, anul revoluției lui Tudor Vladimirescu, Piteștiul avea să joace din nou un rol important. În ianuarie, Tudor Vladimirescu a trecut prin oraș, unde i s-a confirmat decesul ultimului domn fanariot, Alexandru Șutu (1818-1821). În martie, în oraș au fost rânduiți 100 de

panduri călare, aflați sub comanda lui Simion Mehedințeanu. După arestarea lui Tudor Vladimirescu, în mai 1821, acesta este adus la Pitești sub pază, fiind cazat în casele boierului Mavrodolu. De acolo avea să fie dus la Târgoviște, unde era ucis mișelește. Tot în mai, pandurii lui Tudor Vladimirescu au părăsit orașul, îndreptându-se spre Drăgășani. În anul 1848 are loc marele incendiu, în care au ars trei mahalale și trei biserici „Sfântul Nicolae”, „Sfântul Gheorghe” – au ars doar învelișul și clopotnița – și „Maica Precista”. În același an se naștea la Pitești Mauriciu Blank, bancher și cofondator al Băncii Marmorosch Blank.

În anul 1859, la 10 ianuarie, conducerea orașului a organizat o adunare prin care saluta alegerea domnului Alexandru Ioan Cuza, adunarea reluându-se la 24 ianuarie, data dublei alegeri a lui Cuza. La 1 februarie, orașul îl găzduiește pe noul domn al Principatelor Unite ale Țării Românești și Moldovei. Domnul avea să revină în vizită la 19 iunie 1859. Reformele lui Cuza aveau să fie resimțite și la Pitești. După punerea în aplicare a deciziilor secularizării averilor mănăstirești, posesiile schitului Trivale sunt vândute țăranilor clăcași pe care actul secularizării i-a găsit așezați pe ele. După înlăturarea lui Cuza de către monstruoasa coaliție, orașul adresează o scrisoare locotenentei domnești și noului guvern, prin care își manifestă dorința ca pe tronul țării să fie adus un prinț străin. La 8 aprilie, piteștenii votează cu o majoritate covârșitoare aducerea pe tronul țării a principelui Carol I. La 9 mai 1866, Principele Carol I sosea la Pitești, fiind întâmpinat de generalul Nicolae Golescu și Ion Ghica. Evident, opoziția, antimonarhică, nu putea rămâne tăcută, manifestând diverse mișcări între anii 1869 și 1870. Tot în anul 1866 se înființează Garda Civilă, fiind recrutați toți cetățenii cu vârste cuprinse între 20 și 40 de ani, neieșiți la sorți pentru armata permanentă sau de dorobanți., ce corespundea censului între 200 și 2.000 de lei. Garda avea mai multe atribuții, printre care: menținerea și ordinea liniștii publice, apărarea proprietăților, securitatea persoanelor, iar în caz de război, garda trebuia să apere orașul.

La 1 februarie 1877, era înființat la Pitești *Regimentul 4 Dorobanți Argeș*, sub comanda colonelului August Gorjan. Începuturile Regimentului se regăsesc încă din 1872, când, prin Legea organizării armatei, promulgată prin Decretul nr. 1064, s-au înființat în cadrul regimentelor 2 și 4 batalioanele Argeș și Mușcel. Între anii 1877 și 1878, militarii piteșteni care au luptat în timpul Războiului pentru Independență au făcut parte din structurile Regimentului 4 Dorobanți Argeș, Escadronul 2 Călărași, Batalionul 4 Vânători, iar 15 pompieri militari, aflați sub comanda lui Nicolae Puică, erau integrați în Bateria *Independența*. În vederea sprijinirii luptei pentru independență, în aprilie 1877, în apropierea Gării-Sud au fost construite 24 de cuptoare pentru pregătirea pâinii necesare susținerii participante la războiul de independență (producția fiind estimată la aproximativ 30.000 de bucăți pe zi). La 10 mai a fost anunțată public, la Pitești, Independența de Stat a României. La 20 mai se înființa *Comitetul Doamnelor din Oraș* pentru a strânge fonduri necesare Armatei Române participante în luptele de la sud de Dunăre. În vederea tratării răniților care au luptat în timpul Războiului pentru Independență, la Pitești au

fost înființate cinci spitale militare în luna iunie 1877 (Batalionul 4 Vânători din strada Cazarmii nr. 1, strada Șerban-Vodă, actuala Victoriei, strada Neculești nr. 3, actuala Tudor Vladimirescu, strada Școalelor nr. 4, Bd I.C. Brătianu și strada Poștei, Negru-Vodă, în Casa Călărașilor. În anul 1878, aceste spitale militare temporare aveau să primească din partea Crucii Roșii engleze 298 de perechi de pantofi din pâslă, 452 de flanele, 250 de cămăși, 249 de izmene, 399 de perechi de ciorapi, 300 de plăpumi și 390 de scufe de pichet. În luna noiembrie era sărbătorită căderea Rahovei, iar ulterior, capitularea Plevnei. În anul următor, Divizia 1 infanterie era primită la Pitești în uralele publicului. În mai 1879, se înființa prima societate de credit piteșteană, *Societatea Economică Argeșul*.

În anul 1882, populația orașului număra 11.058 de locuitori, din care 5.521 erau bărbați și 5.537 erau femei, naționalitățile locuitoare fiind următoarele: români, izraeliți, armeni, bulgari, polonezi, cehi, greci etc. În februarie, prin Decretul 448 publicat în Monitorul Oficial nr 264, I.L. Caragiale devenea revizor școlar în circumscripția județelor Argeș-Vâlcea. În anul 1883, trecea prin Pitești, în cursă inaugurală trenul *Orient Express*. Ziua de 1 mai 1890 aducea serbarea, în premieră, a *Zilei solidarității internaționale a celor ce muncesc*. Trei ani mai târziu se înființa la Pitești sucursala Argeș a Băncii Naționale Pitești. La 22 mai se naștea Armand Călinescu, jurist, om politic și de stat, membru al Partidului Național Țărănesc, apoi membru marcant al Frontului Renașterii Naționale, deputat, ministru al Internelor, prim-ministru și ministru al Apărării (7 martie – septembrie 1939), asasinat la 21 septembrie 1939 de un comando legionar.

În anul 1900 sunt înregistrate următoarele evenimente: în ianuarie se înființează Atelierul Mecanic și de Turnătorie *Gotwald Nicht*, cu activitate proprie până în 1948, când atelierul a fost naționalizat. În iulie, în oraș existau un atelier cu capital social și 247 de ateliere cu capital individual. În septembrie se înființa Școala de gimnastică *Aquila*, sub coordonarea profesorului Vasile Mândru. Alte evenimente ale anului 1900 au constat în finalizarea parcului Trivale și construirea unei sinagogi. Municipiul Pitești a trecut testul timpului, împlinind în acest an 625 de ani de la prima atestare documentară. Drumul orașului nostru, de la mică așezare la oraș-târg, la comună urbană, la capitală de județ, la capitală europeană a sportului în anul 2013 a fost unul lung. Este de datoria noastră să continuăm acest drum.

Bibliografie

- Carp Cornel, Floarea Petrișor, Manea Vasilica, Tucă Cornel, *Istoricul Regimentului 4 Dorobanți "Argeș" (1877-1946)*, Editura Pământul, Pitești, 2008.
- Danciu Narcis-Viorel, *Castrul roman Jidava*, Revista *Restituiri*, nr. 2(21)/2011.
- Giurescu C. Constantin, Giurescu C. Dinu, *Scurtă Istorie a Românilor*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977.
- Moț E. Ovidiu, *Pitești, o istorie în date*, Editura Pământul, Pitești, 2008.
- Popa Petre, *Pitești 620*, Editura Paralela 45, Pitești 2008.
- Ștefănică Elena, *Curiozități istorice despre Pitești*, Revista *Restituiri*, nr. 6(25)/2012.

Fragmente din istoria Piteștiului medieval

prof. Ionel-Claudiu DUMITRESCU

Marele istoric Gheorghe Brătianu a demonstrat că evoluția poporului român este în strânsă legătură cu existența Mării Negre și, implicit, a depins de evoluția comerțului european și apoi mondial. Drumurile comerciale au contribuit la apariția primelor așezări cu caracter urban, satele rămânând mai departe într-o splendidă izolare pentru a fi la adăpost de invaziile celor dornici de jaf. Cel mai favorabil loc pentru a ridica un oraș rămânea o intersecție de drumuri importante sau la un vad ce permitea trecerea unei ape învolburate.

Secolul al XIV-lea a însemnat o retragere a tătarilor și afacerile neguțătorilor au început să înflorească. S-au pus bazele statului numit Țara Românească de către voievodul Basarab I Întemeietorul. Drumul de la Sibiu spre Giurgiu sau Nicopole a permis dezvoltarea orașului Curtea de Argeș. Negustorii brașoveni veneau de-a lungul vechiului drum roman apărât cândva de Limesul transalutanus și mergeau până la Nicopole în Bulgaria. Drumurile urmau cursurile râurilor pentru a nu expune animalele la urcușuri obositoare în condițiile lipsei unui pavaj adecvat. Cele două axe comerciale se întâlneau la vărsarea Râului Doamnei în Argeș¹, o regiune cu climat blând și ferită de invadatori prin codrii deși. Așezarea și-a meritat numele de Pitești.

Prima mențiune sigură datează din 20 mai 1388, atunci când domnitorul Mircea cel Bătrân a făcut danie mănăstirii Cozia niște mori. Prezența acestor construcții indică o comunitate destul de importantă din punct de vedere numeric și existența unor culturi cerealiere (mei și grâu) cu producție ridicată. Dezvoltarea așezării a fost încetinită de invazia armatei otomane din 1395, construcțiile din lemn fiind incendiate. Dar un război n-a oprit un fenomen. Oastea sultanului Baiazid Trăsnetul s-a retras și oamenii au revenit la vechea vatră. Chiar dacă luptele cu turcii au continuat, comerțul s-a intensificat, dovadă fiind tezaurele monetare bogate și-n akçe, de unde a apărut și proverbul *bani albi pentru zile negre*.

Perioada medievală a fost dominată de lupta diferitelor familii boierești pentru putere. Se căuta sprijin la vecinii unguri, polonezi, otomani sau austrieci, ajutoarele jefuind Țara Românească drept plată pentru serviciile prestate. Un astfel de eveniment s-a petrecut și-n anul 1534. Boierii s-au plăns lui Aloisio Gritti, trimisul sultanului Soliman Magnificul, că domnitorul Vlad-Vintilă este omul imperialilor. Vodă a contraatacat și a demonstrat că boierii sunt niște trădători. Pungile de aur au convins și rebelii au fost prinși. Au fost duși la Pitești unde au fost executați în public, spre luare-aminte. A fost cea mai mare execuție din această localitate liniștită despre care amintesc izvoarele. Au pierit sub sabie un logofăt, un mare-spătar, un fost mare-spătar, un mare-vistier și un pârcălab cu cei doi copii². Locul supliciului nu este

cunoscut cu exactitate, dar o curte domnească exista în preajma Bisericii „Sfântul Gheorghe”. Complotiști au mai scăpat spre Transilvania, voievodul încercând să se răzbune și pe soțiile vinovaților. Luptele pentru putere au continuat și Vlad-Vintilă a fost ucis în cele din urmă. Obsesia pentru ranguri și avere nu se putea încheia decât cu victoria sângeroasă a uneia dintre tabere. Nu trebuie să ne mirăm de ce țara n-a evoluat precum statele din Occident. Nu prea existau conducători vizionari.

Epoca medievală nu s-a caracterizat prin pasiunea pentru știință și nici informațiile nu circulau cu repeziciune. Nu este de mirare că au înflorit tot felul de credințe și superstiții. Orice manifestare deosebită a naturii putea să provoace panică. Luna octombrie a anului 1650 a fost marcată de serii de bubuituri înfiorătoare. Argeșenii contemporani ascultau panicați ceea ce părea un foc intens de artilerie. Pasiunea pentru tronul Munteniei era o constantă în politica domnitorului Vasile Lupu, mereu generos cu pungile cu aur pentru demnitarii otomani. Coșmarul războiului părea iminent, dar nicio armată nu s-a arătat și fenomenul a încetat. Grijile cotidiene au dus apoi totul în uitare.

Dar oare ce anume a speriat oamenii din secolul al XVII-lea și a rămas în pagini de cronică? Un autor maghiar din Târgu Mureș consemna că ar fi fost vorba de un vulcan puternic din Marea Egee³. Gândul zboară imediat la muntele din insula Thira, cel care a generat în Antichitate legenda Atlantidei. Acum era vorba despre un alt asasin mult mai perfid. Ascuns în valuri la circa 8 km de insulă, vulcanul Kolumbo a erupt exploziv exact în perioada consemnată în sursele din spațiul românesc. Marea a fost acoperită cu cenușă, piatră ponce și un val ucigaș (tsunami) a măturat coastele asiatice și europene. Vulcanul se află și astăzi la 10 m sub nivelul mării împreună cu alți 19 frați. Se încarcă în timp cu energie telurică și poate să repete în orice moment povestea Atlantidei.

Domnitorul Constantin Șerban (1654-1658) a considerat că nu există suficientă măreție la curtea voievodală din Pitești și a hotărât ridicarea unui impresionant lăcaș de cult. Astfel, orașul avea o biserică asemănătoare Mitropoliei din București. Frumusețea urbei de pe Argeș l-a impresionat plăcut pe voievodul Constantin Brâncoveanu, cel care petrecea liniștit în perioada culesului viei.

Drumurile n-au fost în atenția conducătorilor politici, fiindcă accesul inamicilor ar fi fost favorizat. Chiar dacă Europa făcea progrese în domeniul circulației mărfurilor, Țara Românească rămânea cumva periferică chiar și-n secolul al XVII-lea. Orașul Pitești n-a depășit condiția de târg unde erau schimbate produsele câmpiei cu cele ale muntelui. Prestigiul era destul de mare pentru ca să existe în secolul al

¹ Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Istoria municipiului Pitești*, Editura Academiei, București, 1988, p. 57.

² Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 240/241. Domnitorul a poruncit și executarea sârbului Peia, trimis la Istanbul cu tributul țării, dar bănuie de trecere de partea complotiștilor (Mustafa Ali

Mehmed, *Documente turcești privind Istoria României*, vol. I, Editura Academiei, București, 1976, p. 22). Trimisul sultanului, Aloisio Gritti, poate nu străin de complot, n-a intervenit de frică pentru propria viață.

³ *Memorialul lui Nagy Szabo Ferenc din Târgu Mureș (1580 – 1658)*, Editura Kriterion, București, 1993, p. 205/206.

XVII-lea un drum al Piteștiului⁴. Morile rămăneau o importantă sursă de venit, procesele pentru posesie mergând până la curtea domnească. Astfel, mănăstirea Vieroș pierduse prin abuz o treime din moara ridicată de Pravilă în favoarea lui Neacșu. Domnitorul Constantin Șerban mai dădea sfintei mănăstiri la 14 august 1654 și o șesime din celelalte două treimi⁵, ceea ce indică rolul fundamental al instalațiilor de măcinat în economia de tip Primul Val. Voievozi, boieri, mănăstiri și orășeni se luptau pentru stăpânirea lor. Viile sunt des amintite în documente și fac obiectul tranzacțiilor, alături de vânzările de robi țigani⁶, o forță de muncă ieftină. Orășenii din Pitești achiziționau terenuri acoperite cu viță-de-vie departe de vatra localității. Un act din 1651 amintește de Andreiaș și Dumitru ce vânduseră o proprietate vistiernicului Ivan din Călcinești la Izvorani, Ștefănești. Documentul precizează apoi trecerea terenului în stăpânirea postelnicului Trifu din Târgoviște (DRH, B, vol. XXXVI, p. 147).



Domnitorul Constantin Șerban,
ctitorul Catedralei Sf. Gheorghe

Vinul, produs căutat pentru comerțul la distanță, asigura o sursă sigură de venit și, implicit, contribuia la creșterea prestigiului social în rândurile boierimii. Nici negustorii, posesori ai unor afaceri rentabile, nu neglijau investițiile sigure din domeniul viticulturii. Neguțatorul Apostol achiziționa pe la 1651 – 1652 răzorul de vie a lui Radu Găvozdin din satul Moșoaia, adus în imposibilitatea de a plăti birurile mari existente în timpul domniei lui Matei Basarab (DRH, B, vol. XXXVI, p. 233). Averea dirija cursul vieții. Cum autoritatea domnească era destul de departe și informațiile circulau destul de greu, strângătorii de biruri comiteau mari abuzuri. Era afectat comerțul, dar nici interesele mănăstirilor nu erau respectate. Birarul Vlaicu iuzbașa a strâns taxele de pe bunurile scutite ale mănăstirii Brădetu timp de mai mulți ani, dar voievodul Constantin Șerban a poruncit ca vinovații să restituie toată prada⁷. Chiar dacă exista o agricultură destul de dezvoltată, dovadă fiind morile scumpe, călătorii străini considerau regiunea orașului Pitești puțin fertilă pe la 1688. Doar puține terenuri cultivate cu mei erau vizibile⁸. Chiar dacă scrișoarea din octombrie 1688 aparține unui reputat militar austriac, generalul Veterani, înseamnă că argeșenii se puteau destul de bine de ochii invadatorilor și ocoleau căile de acces principale. Denumirea localității chiar avea legătură cu realitatea.

Ritmul de dezvoltare a așezării de pe Argeș a rămas mo-

dest din punct de vedere arhitectural și-n secolul al XVIII-lea. Spre deosebire de Occident unde exista o febră a construcțiilor din piatră și cărămidă, Țara Românească rămânea la tradiționalul lemn. Invaziile militare, incendiile, cutremurele și epidemiile nu favorizau concentrările de tip urban. Doar bisericile erau dominante peste casele locuitorilor (Biserica „Sfânta Treime” și Biserica „Sfântul Gheorghe”). Călătorii străini vedeau doar un sat mai mare, numele de oraș fiind găsit ca impropriu⁹. Nici starea precară a drumurilor nu permitea o sporire a masei monetare¹⁰. Concepția medievală a lipsei de interes pentru dezvoltarea infrastructurii se păstra.

Conflictele militare din secolul al XVIII-lea au favorizat menționarea mai deasă a orașului Pitești în Occident. Trecearea regelui Suediei Carol al XII-lea era consemnată în octombrie – noiembrie 1714¹¹. Luna august 1791 a adus moartea istoricului Franz Joseph Sulzer într-o luptă cu otomanii, autorul unei variante a teoriei imigraționiste fiind înmormântat în cimitirul catolic al localității¹².

Anul 1800 găsea orașul departe de ritmul rapid al transformărilor economice din Anglia și ale celor politice din Franța. Viața curgea lin, cu micile conflicte cotidiene și în sunetul clopotelor de la micile și frumoasele biserici. Meșteșugurile, agricultura și comerțul se desfășurau în ritm tradițional, fără ca ornicele să grăbească. Timpul parcă avea răbdare cu cei circa 1.200 de locuitori¹³, dar marile încercări abia urmau să vină.

Din păcate, interesul pentru cultură și știință nu s-a bucurat de o atenție deosebită din partea autorităților centrale și locale. Școala se limita la descifrarea scrierilor bisericești, cititul și scrisul fiind importante pentru cunoașterea cărților, adică a titlurilor de proprietate. Documentele medievale și moderne amintesc un diacon, Harta, din Pitești la 1651¹⁴. Preotul Isar se semna în același act și întărea prin folosirea unui sigiliu inelar personal. Prezența unui reprezentant cunosător al scrierii chirilice era obligatorie pentru autentificarea unui titlu de proprietate. Astfel, aprodul Stan din Pitești confirma achiziția făcută de negustorul Apostol în Moșoaia, țărani martori punând degetele¹⁵.

Respectând legile psihologice ale evoluției popoarelor, piteștenii au realizat în perioada medievală și modernă capodopera arhitecturală cunoscută sub numele de Biserica „Sfântul Gheorghe”¹⁶. Lipsa unui spirit de cetate și a unui conducător capabil să-și depășească epoca¹⁷ n-au permis trecerea de la sistemul satelor la un oraș modern și au menținut regiunea argeșeană sub controlul efectiv sau nominal al imperiilor vecine. Trebuie să constatăm că stilul de viață tradițional s-a menținut practic până la inaugurarea căii ferate în anul 1872. Industrializarea a permis ca oamenii să fie mai puțin supuși efectelor fenomenelor naturale¹⁸ și ritmul vieții s-a accelerat. Economia, școala, cultura au început să tindă spre prinderea Occidentului. *Timpul nu mai avea răbdare.*

⁹ Ibidem.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Petre Popa, *Istoria municipiului Pitești*, p. 93.

¹² Ibidem, p. 96.

¹³ Ibidem, p. 73.

¹⁴ DRH, B, vol. XXXVI, Editura Academiei Române, București, 2006, p. 147.

¹⁵ Ibidem, p. 233.

¹⁶ Gustave Le Bon, *Legile psihologice ale evoluției popoarelor*, Editura Antet XX Press, f. a., p. 42.

¹⁷ Ibidem, p. 14.

¹⁸ Immanuel Wallerstein, *Sistemul mondial modern*, vol. I, Editura Meridiane, București, 1992, p. 40.

⁴ DRH, B, Țara Românească, vol. XXXIX, p. 88.

⁵ Ibidem, p. 450-451.

⁶ Ibidem, p. 95.

⁷ Ibidem, p. 450.

⁸ *Călători străini despre Țările Române*, vol. VII, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980, p. 477.

Școala Gimnazială „Nicolae Simonide” – 180 de ani de la înființare

prof. Ion I. ȘTEFAN

Au trecut, iată, 180 de ani de când la Pitești a fost înființată prima școală publică, la 5 februarie 1833. Piteștiul se înscria, începând cu acea dată, pe lista localităților deschizătoare de drumuri spre luminarea cât mai multor copii, din toate categoriile sociale. În anul 1831, s-a propus înființarea unei școli publice a orașului în *Casele cele mari ale schitului Buliga, că și mai înainte au fost școală spre învățătura copiilor de pomană*¹. Această primă încercare de înființare a unei școli publice în Pitești s-a soldat cu o nereușită. Condițiile favorabile au apărut odată cu Regulamentul organic, care în articolul 365 prevedea înființarea de școli începătoare în limba română, în toate capitalele de județ, cu o durată de trei ani. Ca urmare, vor fi luate măsuri de către Primăria din Pitești și Ocârmuirea districtului Argeș, în perioada 1831-1832, în vederea înființării școlii naționale din Pitești². Ca urmare a acestor demersuri, la 10 februarie 1833, Nicolae Simonide a făcut cunoscut Eforiei Școalelor că, la 5 februarie 1833 a început școala în prezența autorităților și a locuitorilor orașului, cu un număr de 50 de școlari³ (*Odată deschisă, au alergat la școala lui Simonide o mulțime de băieți și fete, toți dornici de învățatură în frumoasa limbă românească și recrutați din toate straturile sociale, figurând între ei și mulți feciori de boieri, retrași din școalele grecești*⁴).

Necesitatea înființării unei școli naționale în Pitești – se observă din raportul din 4 octombrie 1833 al lui Nicolae Simonide, adresat Eforiei Școalelor – în care se arată că numărul elevilor a crescut până la acea dată la 170, din care 50 trecuseră clasele I și II, solicitând în acest sens *un ajutor de oarece nu dovedește a face față cerințelor*⁵. Încă de la începuturi, școala s-a confruntat cu numeroase greutăți materiale *pricinuite de lipsa unui local corespunzător, de material didactic, de manuale*⁶. Cu toate astea, Nicolae Simonide *nu s-a descurajat în fața greutăților de tot felul, a lipsei de sprijin și înțelegere din partea autorităților, depunând eforturi susținute și reușind să facă față onorabil cerințelor procesului instructiv-educativ*⁷. Nicolae Simonide s-a născut la Câmpulung Muscel, în anul 1804, ca fiu al lui Nicolae Ciolan. După ce a rămas orfan de ambii părinți, a fost luat de unchiul său, Naum Râmnicăneanu, și dus la București, unde a urmat învățătura în școlile grecești⁸. Apoi urmează cursurile Academiei domnești, deschise de Gheorghe Lazăr. După experiența didactică, îl vom regăsi, în anul 1848, prefect al guvernului revoluționar al județului Argeș⁹. Lui Simonide îi vor urma, la Școala națională din Pitești, Toma Serghiescu, I. Rădulescu și Andrei Pretorian¹⁰.

În ceea ce privește clădirile care au adăpostit școala din Pitești și perioadele respective, sunt certe următoarele informații. Documentele vremii indică faptul că, inițial,

școala a funcționat în Schitul Buliga, alături de o alta în limba greacă – aceasta funcționa în anexele bisericii domnești „Sf. Gheorghe”¹¹. Începând cu 23 aprilie 1833, școala se găsea în casele Episcopiei Buzăului¹². La 18 iunie 1833, responsabili locali, printre care și deputatul Dincă Brătianu, au hotărât să construiască un local al școlii. În acest sens s-au făcut numeroase donații¹³. Tot pentru construcția localului de școală, a mai dăruit, cu ocazia asistării la examenul elevilor din iulie 1833, egumenul Samoil al Mănăstirii Vierosi, suma de lei 500 și încă 500 pentru premii școlarelor silitori¹⁴. În urma acestor donații și a eforturilor magistratului orașului, în anul 1840 a fost cumpărat un teren de la Polcovniceasa Anica Anghel¹⁵. Astfel, pe acest teren a fost construit, între 1840 și 1841, primul local al școlii. Acest local se găsea undeva în spatele fostului magazin „Trivale”, înspre fostul restaurant „Argeșul”, în fața Casei de Pensii.



Școala Gimnazială „Nicolae Simonide”
înființată în anul 1960

Un al doilea local a fost construit începând cu 24 august 1908, ora 11 dimineața, când s-a pus piatra fundamentală, fiind de față toate autoritățile comunale, județene și școlare în frunte cu marele Spiru Haret, ministrul școalelor¹⁶. Inaugurarea clădirii s-a făcut în cursul lunii octombrie 1909, la ceremonie fiind prezent și Ion C. Brătianu, fost prim-ministru al țării. În noul local al școlii au învățat generații la rând. Apoi, elevii au fost mutați în clădirea actuală, construită în anul 1960, pe strada 9 Mai. Școala Gimnazială „Nicolae Simonide” a împlinit 180 de ani. În această vreme s-au perindat la catedră și în băncile sale zeci de dascăli și mii de elevi. Respectul pe care noi, piteștenii, îl datorăm acestei școli, este evident și el se impune nu numai prin vechimea acestei instituții de învățământ, dar și prin calitatea corpului profesoral și a elevilor săi. Începând cu puternica personalitate a întâiului

profesor și director, Nicolae Simonide, toți cei care au profesat la această școală au lăsat ceva bun în urma lor. Datorită acestei moșteniri, Școala Nr. 1 „Nicolae Simonide”, cum este mai bine cunoscută, s-a păstrat în topul celor mai bune școli din Pitești.

Cei mai mulți elevi s-au format ca oameni și chiar au ocupat funcții înalte, politice, culturale, administrative. Dacă ar fi să amintim câteva nume ne-am opri la Ion C. Brătianu, Ionel Brătianu, prim-miniștri ai României, Dinu Brătianu, politician liberal, Constantin Dobrescu-Argeș, învățător și publicist, Rudolf Scweizer-Cumpăna, pictor, Ion Trivale, critic literar, Constantin Cristescu, generalul erou din Primul Război Mondial, Armand Călinescu – prim-ministru, Ion Antonescu – conducător al Statului Român, Emil Constantinescu, președintele României în perioada 1996-2000, elev al școlii pentru o scurtă perioadă de timp¹⁷. Lista celebrităților care și-au intersectat destinele cu cele ale vechii școli piteștene este, cu siguranță, mult mai mare.

Astăzi „bătrâna doamnă” a învățământului din Pitești, concurență puternică de mai tinerele sale surate, demonstrează că a rămas la fel ca și acum peste 100 de ani sau ca acum 50 sau 70 de ani. Își iubește elevii, îi încurajează și îi pregătește pentru a deveni OAMENI. În curtea școlii pot fi văzuți, ca și în trecut, elevi provenind din familii înstărite, dar și alții, din familii mai paupere. Toți sunt însă prieteni și elevi ai școlii lui Simonide. Încearcă și reușesc să ducă mai departe tradiția școlii prin rezultatele la învățătură și premiile câștigate la concursurile și olimpiadele școlare. Am aminti doar premiile mari obținute în ultimii patru ani: premiul I și medalia de aur la olimpiada națională de matematică, mențiune la olimpiada națională de fizică și la olimpiada națională de istorie. Și astăzi cei mai mulți elevi reușesc să fie admiși la cele mai bune licee precum Colegiul Național „Ion C. Brătianu”, Colegiul Național „Zinca Golescu” sau Colegiul Liceal „Alexan-

dru Odobescu”. Statistica și documentele școlii și ale liceelor respective o dovedesc. Profesorii școlii reușesc să păstreze prestigiul și demnitatea celei mai vechi școli din orașul nostru.

La ceas aniversar, să-i urăm școlii lui Simonide, discipolilor lui, urarea strămoșilor noștri romani:

VIVAT, CRESCAT, FLOREAT!

NOTE

¹ Marin Braniște, *Câteva știri despre școlile din orașul Pitești, înființate pe lângă biserici, înainte de Regulamentul organic*, în *Mitropolia Olteniei*, an XVII, nr. 3-4, 1965, p. 182.

² Arhivele Naționale Române, Direcția Județeană Argeș, *fond Primăria Pitești*, dos. nr. 14/1831-1832, f. 14.

³ Gh. M. Franțescu, *Câteva pagini din trecutul școlii primare domnești, azi Școala primară de băieți No. 1 din Pitești, cu ocazia împlinirii a 103 ani de la înființare. 1833-1936*, Tipografia „Artistică”, P. Mitu-Pitești, 1936, p. 8.

⁴ *Ibidem*, p. 9.

⁵ *Ibidem*, p. 10.

⁶ C. Dumitrescu, E. Răcilă, *Din istoricul învățământului în orașul Pitești*, în „Tribuna școlii argeșene”, iunie 1970, Pitești, 1970, p. 242.

⁷ *Ibidem*.

⁸ Gheorghe Pârnuță, *Două personalități ale culturii românești, dascălul Nicolae Simonide și istoricul Dan Simonescu*, în „Studii și comunicări”, Muzeul Câmpulung Muscel, 1984, p. 235.

⁹ *Ibidem*, p. 237.

¹⁰ Gheorghe Pârnuță, Silvestru Voinescu, *150 de ani de la înființarea Școlii Naționale din Pitești*, în „Argeș”, 1983, p. 14.

¹¹ Marin Braniște, *op. cit.*, p. 182.

¹² Gh. M. Franțescu, *op. cit.*, p. 83.

¹³ *Ibidem*, p. 84-85.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*, p. 90.

¹⁷ Marius Constantin Cristea, *Monografia Școlii „Nicolae Simonide”*, Pitești, Lucrare metodică-științifică în vederea obținerii gradului didactic I, 2003.

Începuturile Colegiului Național Liceal „Zinca Golescu”, Pitești. Unitate de elită a învățământului argeșean

prof. drd. Constantin VĂRĂȘCANU,
prof. Marius CHIVA

Colegiul Național Liceal „Zinca Golescu” din Pitești își are începuturile în anii ce au urmat Primului Război Mondial. Inițial s-a înființat o școală secundară de fete de gradul al II-lea, răspunzând unei necesități imperative – posibilitatea de instruire pentru fete la un nivel mai ridicat, în cadrul învățământului național. Până în anii războiului, fetele se puteau instrui în școlile particulare, dar în timpul acestuia, pensionatele de fete au fost desființate și drept urmare, unele dintre eleve au urmat cursul superior

al Liceului „I.C. Brătianu”¹. La numeroasele apelative ale părinților și ale unui grup de intelectuali, Prefectura județului Argeș intervine, încă din 1919, pe lângă Ministerul Instrucțiunii Publice, pentru obținerea aprobării înființării unei școli secundare de fete. În urma intervenției Ministerului pe lângă Regalitate se aprobă înființarea școlilor secundare în Pitești și în alte orașe, prin Decretul-Lege nr.

¹ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale (în continuare D.J.A.N.), fond Liceul teoretic de fete „Mihail și Sevastița Vasilescu”, Pitești, dosar 8/1943, f. 1.

3.864 din 5 septembrie 1919².

Dacă n-ar fi existat o anumită ezitare din partea autorităților, școala ar fi fost înființată atunci. În temeiul acestei aprobări, în orașul Pitești vom asista la primele măsuri menite să ducă la înființarea școlii. Din inițiativa lui Ion Boerescu, directorul Liceului „I.C. Brătianu” are loc, în luna noiembrie 1919, o întrunire a părinților interesați, în cadrul căreia s-a hotărât înființarea unui comitet ad-hoc, ca organ executiv al dezideratului cetățenilor piteșteni. Comitetul ad-hoc, prezidat de profesorul N. Brănescu, era format din: Smaranda Bikiș, Eugenia Stănescu, Natalia Strugurescu, I. Boerescu, D. Ghimpa, I. Baiulescu și Pr. M. Preoteșcu³. Comitetul face demersuri pe lângă Prefectura județului Argeș, Primăria Pitești și Ministerul Instrucțiunii Publice în vederea atingerii scopului propus. Pe baza Ordinului nr. 58.371 din 6 iulie 1921, Ministerul aprobă înființarea Școalei secundare cu clasele I, II și V. Acesta reprezintă actul de naștere al Școlii secundare de fete gradul II, Liceul de fete de mai târziu. Ordinul de mai sus menționat și unele condiții ce urmau să fie îndeplinite în vederea deschiderii școlii: să se prezinte lista personalului didactic al claselor, ținând seama de numărul maxim de ore ce pot preda; să se depună la Casa Școalelor suma necesară plății personalului didactic și administrativ pe cel puțin șase luni; să se efectueze reparațiile necesare localului; să se procedeze la constituirea comitetului școlar provizoriu; să se facă dovada că în fiecare clasă înființată vor fi înscrise și vor urma regulat 30 de eleve⁴.

Condițiile impuse reflectă grija ministerului de a se asigura pentru noua școală personal didactic calificat, condițiile materiale strict necesare, efectivul de eleve pentru a asigura începutul și perspectiva funcționării ei în viitor. Prin acest ordin însă Ministerul Instrucțiunii Publice lasă toată greutatea înființării și întreținerii școlii pe seama comitetului școlar⁵. Prima directoare a școlii, Smaranda Bikiș, numită prin ordin ministerial, a fost o distinsă profesoară de limba franceză de la Școala Normală din localitate. Din inițiativa comitetului școlar și a conducerii școlii se face o largă publicitate în jurul acestui eveniment important, aducându-se la cunoștința celor interesați înființarea școlii și făcând invitația înscrierii elevelor în clase ce urmau să funcționeze.

Inaugurarea Școlii secundare de fete de gradul al II-lea a avut loc în ziua de 11 septembrie 1921, iar cursurile au început în ziua următoare. Noul președinte al comitetului școlar a fost ales Nicolae Brânzeu, iar vicepreședinte, directoarea școlii⁶. De la data înființării, anul 1921, până în septembrie 1928, unitatea școlară a funcționat cu titlul de școală secundară de fete de gradul al II-lea, iar de la 1 septembrie 1928 a fost transformată în liceu de fete tip C. În anul școlar 1921-1922, școala a funcționat cu clasele I, II, V extrabugetare, în anul școlar 1922-1923, cu clasele I, II, II, IV, V, VI extrabugetare, în

anul școlar 1923-1924 – cu clasele I, II, III, IV bugetare și clasele V, VI, VII extrabugetare, iar începând cu anul școlar 1924-1925, toate clasele au devenit bugetare⁷. Ca urmare a completării claselor, a crescut și numărul elevilor, de la 127 în primul an la 287 în următorul și la 330 în cel de-al treilea. Școala a fost încadrată cu un colectiv de cadre didactice, cunoscuți pentru activitatea lor profesională și culturală. Printre aceștia se aflau: N. Brânzeu, I. Boerescu, V. Vestemian, C. Sevastos, Smaranda Bikiș, I. Gavrilu, D. Ghimpa, Fr. Cheresteni, E. Lehrer, N. Ionescu, A. Georgescu, E. Lambu, Polixenia Ghimpa, Constanța Fostiropol⁸.



Clădirea actuală a Colegiului Național „Zinca Goleșcu” citorită în anul 1925, de arhitectul I. Facler

Dintr-o adresă a comitetului școlar către prefectul județului, din 3 octombrie 1922, aflăm că școala funcționa într-un local necorespunzător, „casele Buzoianu din str. I.C. Brătianu nr. 64”. Se solicită sprijin pentru construirea unui edificiu școlar propriu și a unui internat⁹. Sprijinul material pentru construirea școlii a venit din partea soților Mihail și Sevastița Vasilescu. Aceasta din urmă lasă prin testamentul autentificat la Tribunalul județului Argeș, sub numărul 1.330 din 31 mai 1921, Ministerului Instrucțiunii Publice: „casele mele din Pitești, str. Egalității nr. 88; moșia mea Vlășcuța, Burdea, comuna Hârșești, județul Argeș; suma de 69.000 lei”. Donează toate aceste bunuri cu rugămintea ca pe locul caselor din Pitești „să se facă un local de școală propriu pentru fete”, care să poarte numele Mihail și Sevastița Vasilescu¹⁰.

Ministerul Instrucțiunii Publice aprobă începerea construirii localului, care este dat prin licitație să fie executat de antrepriza Duratti și Luigi Banfi din Pitești. Construcția liceului, după planurile arhitectului I. Facler s-a realizat în mai multe etape. Prima etapă a început în 1925 și s-a finalizat în 1928. Anul școlar 1928-1929 marchează începutul funcționării liceului în noul local, un eveniment cu adevărat important în istoria municipiului Pitești.

(va urma)

² Cecilia Petrescu, Emil Răcilă, *Monografia Liceului „Zinca Goleșcu”, Pitești, 1921-1971*, p. 16.

³ *Ibidem*, p. 17.

⁴ D.J.A.N., dos. cit., f. 27.

⁵ Ion M. Dinu, *Figuri de dascăli argeșeni*, Complexul Muzeal Golești, 1991, p. 349.

⁶ *Idem*.

⁷ D.J.A.N., dos. cit., f. 2.

⁸ Cecilia Petrescu, Emil Răcilă, op. cit., p. 26.

⁹ D.J.A.N., fond Liceul „Zinca Goleșcu” Pitești, dosr 5/1922-1923, f. 1.

¹⁰ D.J.A.N., dosar 8/1943, f. 28.

Un sfârșit previzibil

dr. Cornel CARP

Pe măsură ce timpul trecea, misiunea Securității de a-l lichida pe „haiduci” devenea tot mai presantă în ochii autorităților care își pierduseră răbdarea. Ne aflăm la începutul anului 1958 când Gheorghe Gheorghiu-Dej își propusese un obiectiv aparent imposibil: să scoată armata sovietică din țară. Prezența acesteia în număr foarte mare, justificată printr-o hotărâre a Congresului de pace de la Paris (1947), aducea grave prejudicii independenței țării. Poziția față de evenimentele din toamna anului 1956 de la Budapesta asigurase comuniștilor români un loc pe podium în competiția dintre țările lagărului comunist vizavi de aprecierile Moscovei. Cu toate acestea, Gheorghe Gheorghiu-Dej avea nevoie de o garanție în plus că deținea un control total asupra poporului și din această necesitate trebuiau urgent lichidate focarele de rezistență anticomunistă.



Toma și Petre Arnăuțoiu după ce au fost capturați de Securitate

Acțiunea de lichidare a elitei politice și culturale interbelice se desfășura cu succes atât la Canalul Dunăre – Marea Neagră (sugerat de altfel de însuși Stalin lui Dej ca metodă sigură de exterminare), cât și în închisorile comuniste de la Pitești, Rm. Sărat, Jilava, Sighet și Aiud. În acest context, acțiunea celor două grupuri din Argeș, cel al fraților Arnăuțoiu și cel condus de colonelul în rezervă Gheorghe Arsenescu devenise nu numai o sfidare la adresa Securității, dar și un impediment serios în efortul de a convinge stăpânul de la Răsărit de controlul deplin al societății românești.

Mii de securiști în uniforme sau deghizați au împânzit pădurile de la poalele Munților Făgăraș încercând cu disperare să lichideze cu orice preț o mână de oameni care aveau curajul să înfrunte nu doar o armată, ci un întreg sistem. S-a folosit până și aviația, doar-doar vor fi capturați mai repede „criminalii”. Culmea este că aceștia conviețuiau, după cum o să vedem, chiar sub ochii lor. Rezistența lor îndelungată s-a bizuit în special pe sprijinul și solidaritatea cetățenilor. Când acestea s-au subrezit, au fost capturați. Securitatea a sesizat acest lucru și presiunile făcute asupra sătenilor, în special a celor din Nucșoara,

deveniseră insuportabile. Țăranii știau că orice gest făcut în favoarea fugărilor însemna ani grei de închisoare, dacă nu condamnarea la moarte. Pe de altă parte, erau amenințările venite din partea celor fugiți în munte, încât starea aceasta de tensiune determina apariția germenilor trădării. De altfel, Toma Arnăuțoiu, liderul grupului, ținea într-un carnețel evidența ajutorului primit de la concetățeni până la nivelul unui pachet de țigări. Aceasta din dorința sinceră ca mai târziu să-i poată răsplăti. Greșeală fatală (nu singura) întrucât acel carnețel a încăput în mâinile Securității și toți cei menționați au făcut ani grei de închisoare. Practic, la final, mai mult de jumătate din bărbații Nucșoarei au înfundat pușcăriile! Așa se explică faptul că la o cercetare făcută în anii '90, fiind sub influența celor relatate în presă sau lucrări de specialitate referitoare la grupul Arnăuțoiu, am rămas surprins de răceala cu care vorbeau sătenii despre acest episod de istorie locală.



Titu și Maria Jubleanu, împreună cu fiica lor Matilda și fiul lor Constantin (Tică)

De altfel, însăși membrii grupului erau din ce în ce mai derutați de lipsa de sprijin și de faptul că un eșec al acțiunii lor devenea din ce în ce mai previzibil. Apelurile americanilor de revoltă și rezistență erau din ce în ce mai slabe, deoarece URSS le cedase în cele din urmă Grecia și nu mai era nevoie de crearea unei presiuni asupra acestora prin activarea grupurilor de rezistență din țările blocului comunist, recent creat. Acest fapt a creat o stare de

tensiune maximă în interiorul grupului. Frica de plutonul de execuție întinsese la maximum nervii și așa slăbiți de privațiunile pe care erau siliți să le facă față.

Liderii grupului, frații Arnăuțoiu, au început să-și pregătească o situație cât de cât acceptabilă în cazul în care ar fi fost prinși. Urmăreau, în primul rând, să nu se mai comită crime și să fie eliminați, pe cât posibil din grup legionarii, care erau primii vizați de Securitate. Această frică de moarte, descurajare și nu în ultimul rând, un puternic sentiment de frustrare se vedeau cel mai bine în comportamentul lui Ion Marinescu, fost legionar, student la medicină care începuse să tragă în toți cei ce îi ieșeau în cale. Într-un fel motivat, pentru că numărul ofițerilor D.G.S.P. deghizați în ciobani, călugări, turiști sau lucrători forestieri era foarte mare. Pe de altă parte, muniția de război trebuia drămuțată cu grijă, fiind din ce în ce mai puțină. În acest context, se pare, că frații Arnăuțoiu s-au vorbit și cu ceilalți membri ai grupului ucigându-l cu topoarele. Frica de moarte îi scosese din minți!

Curând după căderea grupului Arsenescu, în primăvara anului 1950, grupul Arnăuțoiu s-a mai divizat o dată. Titu și Maria Jubleanu, soț și soție, Tică Jubleanu – fiul lor și Ion Marinescu au format un grup, condus de ultimul. Erau foarte agresivi. Nu după mult timp, au fost descoperiți. În urma schimbului de focuri, Maria Jubleanu a fost împușcată mortal. Titu Jubleanu a fost arestat. Fiul lor, Tică Jubleanu și Ion Marinescu au reușit să fugă, alăturându-se grupului condus de Toma Arnăuțoiu. În afară de frații Arnăuțoiu, mai făceau parte din grup Titi Mămăligă și Maria Plop, care trăia cu Toma Arnăuțoiu. Ei s-au stabilit la marginea satului Poienărei, într-un loc denumit „Răpele cu brazi”, în apropierea casei preotului Ion Constantinescu. Acesta acceptase să-i ajute cu o singură condiție: în cazul când ar fi fost prinși, să se sinucidă. De altfel, ei aveau otravă în permanență asupra lor. În această zonă au stat ascunși timp de peste 7 ani. În anul 1956, Maria Plop a născut o fetiță, numită Ioana-Raluca. Ceea ce n-au reușit miile de securiști, a reușit trădarea. La 20 mai 1958, frații Arnăuțoiu au fost arestați. Ei au fost invitați la o petrecere, unde Grigore Poenăreanu, care făcuse și el parte din mișcare, devenit între timp agent al Securității, le-a dat o băutură alcoolică în care fusese pus un drog puternic. Toma Arnăuțoiu a reușit să fugă în primă instanță, după care a fost prins. Maria Plop s-a predat împreună cu fiica ei. Tică Jubleanu a reușit să ajungă la bordeiul unde stăteau ascunși și, fiind înconjurat de trupe, a detonat explozibilul aflat acolo, sărind în aer. Au urmat măsuri dure și represalii. Au fost arestate, judecate și condamnate zeci de familii acuzate a fi avut legături cu rebelii. Toma Arnăuțoiu îi notase într-un carnetel pe toți cei care l-au ajutat în toată această perioadă. Spera ca, în viitor, când regimul comunist va cădea, să-i răsplătească pe toți aceștia. După arestarea sa, carnetelul a ajuns pe mâna Securității.

Procesul fraților Arnăuțoiu a avut loc în anul 1959. „Tribunalul poporului” i-a judecat și condamnat la moarte, fiind executați în închisoarea Jilava. Au mai fost executați, pentru vina de a le fi oferit ajutor, preoții Ion Constantin și Nicolae Andreescu din Poienărei, Ion

Drăgoi – preot în Nucșoara, țărani Nicolae Bășoiu, Constantin Popescu, Ion Sândoiu, Nicolae Sorescu și Gheorghe Tomeci, precum și învățătorii Alexandru Moldoveanu, Nicolae Nițu și Gheorghe Popescu.



Ascunzătoarea familiei Jubleanu

Maria Plop a fost condamnată la închisoare pe viață și a murit în temniță. Raluca-Ioana a fost înfiată de celebrul violonist Ion Voicu. Alte persoane ca: Nicolae Vasilescu, Ion Dumitrescu, Ilie Dragomirescu și Ion Grigore au primit ani grei de închisoare pentru aceleași acuzații. Procesul colonelului Arsenescu a avut loc la doi ani de la prinderea sa. A fost condamnat la moarte și executat la 29 mai 1962. Soția sa, Maria, și tatăl său, Gheorghe, au fost, de asemenea, judecați și condamnați la 10 și, respectiv, 15 ani de închisoare.



Maria Plop și fiica ei Ioana în închisoarea de la Pitești

Considerații istorice privind Regimentul 4 Dorobanți „ARGEȘ”

expert Marius Remus GHERGHINA

Motto: *Privește, copile, cum trec veteranii/ În șiruri tăcute, bătrâni luptători!/ Se duc. Se topesc! Și-o dată cu anii/ Dispar în neant, anonimi călători./Privește-i trecând, resemnați, spre vecie,/ Pășind maiestuos, ca lumea să-i știe/Că ei n-au cerșit, nu s-au plâns, n-au crâcnit!/Au luptat, au muncit, au tăcut... și-au murit!* (col. dr. Gheorghe Lăcătușu)

Am considerat că prin redactarea acestui material, publicul cititor poate afla lucruri interesante despre modul în care România și-a organizat apărarea politico-militară în vederea realizării independenței de stat. În acest sens voi evoca în paginile acestui articol câteva considerații istorice privind înființarea Regimentului 4 Dorobanți „ARGEȘ” în Municipiul Pitești. Primele mențiuni privind Regimentul 4 Dorobanți „ARGEȘ” se regăsesc începând cu anul 1872, când prin „Legea de organizare a armatei”, promulgată prin Decretul nr. 1064 din 1 iulie s-au înființat, în cadrul regimentelor 2 și 4 Dorobanți, batalioanele „Argeș” și, respectiv, „Muscel”. Astfel, la data de 1 ianuarie 1877, la Pitești s-a înființat Regimentul 4 Dorobanți compus din două batalioane: Batalionul „Argeș” și Batalionul „Muscel”, având ca teritoriu de recrutare județele Argeș și Muscel. Fiecare batalion era compus din patru companii, iar reședința lor era la Pitești (Batalionul „Argeș”) și Câmpulung (Batalionul „Muscel”).

Începând cu primul an de existență a Regimentului, acesta participă la războiul pentru cucerirea independenței de stat a României. În acest sens, menționăm că armata română a fost mobilizată oficial prin Înaltul Decret nr. 787 din 6 aprilie 1877, însă situația de la sud de Dunăre și înrăutățirea relațiilor cu Turcia au făcut ca, încă din data de 5 aprilie 1877, Regimentul 4 Dorobanți să primească ordinul de deplasare spre Dunăre, ajungând la Calafat în 21 aprilie. De asemenea, în luna iulie, în prezența Principelui Carol, Regimentul 4 Dorobanți a primit drapelul de luptă. În perioada Războiului de Independență, Regimentul avea la data de 5 aprilie 1877 un număr de 1.050 de ostași. Pe data de 21 aprilie 1877 ajunge în preajma orașului Calafat unde este inclus în divizia comandată de colonelul Cerkez. Un alt aspect menționat în lucrarea citată, este precizarea datei de 17 aprilie când Domnitorul Carol a încredințat drapelul de luptă comandantului, urând ostașilor: *Vă încredințez acest drapel, apărați-l dar cu onoarea și viața voastră!*. La 5 noiembrie, Regimentul poartă lupte pentru cucerirea cetății turcești Rahova, care au durat până pe data de 9 noiembrie, când turcii au părăsit orașul Rahova, retrăgându-se spre Vidin. Ulterior, Regimentul 4 Dorobanți (la 12 ianuarie 1878) duce lupte în jurul Vidinului. În 24 ianuarie 1878, oștile turcești au solicitat încheierea unui armistițiu, astfel că pe la mijlocul lunii februarie reduta Vidin s-a predat. Regimentul, la 23 februarie a primit ordin de a se întoarce în țară, războiul fiind încheiat. La 1 august 1878, Regimentul a fost demobilizat.

În anul 1880, la 1 iunie, prin Înaltul Decret nr. 1.459, Batalionul „Muscel” a fost transformat în Regimentul 30 Dorobanți, iar Batalionul „Argeș” – în Regimentul 4 Dorobanți „Argeș”. Urmează o nouă perioadă în existența Regimentului, cuprinsă între anii 1878 și 1916, când ostașii care alcătuiau acest regiment au dat dovadă de aceeași abnegație și cinste în acțiunile întreprinse. În acest sens se cuvine să menționăm participarea la 10 mai 1906, la sărbătorirea a 40 de ani de domnie a M.S. Regelui Carol I, când a fost trimis la București, la manifestările organizate cu această ocazie, drapelul Regimentului alături de o gardă și de veterani din Războiul de Independență, M.S. Regele Carol I decorându-l cu „Medalia jubiliară Carol I”. Anul 1913 este caracterizat de un nou conflict în zonă, la 23 iunie fiind decretată mobilizarea, astfel că Regimentul la 9 iulie a intrat în luptă cu bulgarii, care însă nu a durat mult, întrucât bulgarii au solicitat încheierea păcii. Astfel, la data de 25 august, Regimentul a revenit în cazarmă. La 27 septembrie 1914, încetează din viață, M.S. Regele Carol I. Astfel, la 30 septembrie, Regimentul 4 Dorobanți „Argeș” pleacă cu drapelul și muzica la Curtea de Argeș unde participă la ceremonia de înmormântare a M.S. Regelui Carol I.

În anul 1914 se declanșează Primul Război Mondial purtat între marile alianțe militare, respectiv Puterile Centrale și Antanta, care va cuprinde și România. După o perioadă de doi ani de neutralitate, în vara anului 1916, România declară război pentru eliberarea provinciilor istorice românești de sub monarhia dualistă austro-ungară, fiind decretată în seara zilei de 14/27 august 1916 mobilizarea, ocazie cu care s-a trimis la Viena declarația de război a României. Cu această ocazie, Regimentul 4 Dorobanți „Argeș” va purta lupte la Bethlen și Calbor, Cincu Mare, Predeluș, muntele Ștevia, Ionești, Breaza, Schitu Târnița. La 16 ianuarie 1917, M.S. Regele a trecut în revistă Regimentul, mulțumind pentru curajul dovedit în luptă, acordând decorații ofițerilor și soldaților. Ulterior, la data de 16 februarie, Regimentul a pornit în marș către satul Mărăști, cu un efectiv refăcut, respectiv 70 de ofițeri și 1.662 trupă. Ei vor desfășura lupte la Mărăști, la Dealul Poiana Calului, la Dealul Porcului.

La 24 ianuarie 1918, este organizat un spectacol de către soldații Regimentul 4 Dorobanți „Argeș” la poalele Momâii, la care a participat și Regina, foarte apreciat de către comandații militari participanți. Vor fi reluate luptele la 17 februarie 1918, când a fost denunțat armistițiul încheiat, iar la data de 24 februarie, Regimentul trece Prutul în Basarabia. Este menționat faptul că, la Chișinău Sfatul Țării hotărâse în 27 martie 1918 unirea Basarabiei cu Patria-Mamă. Ulterior, Regimentul participă la asigurarea ordinii împotriva jafurilor. În 29 octombrie 1918, la ora 13, vor

înceta ostilitățile, iar în 13 noiembrie, drapelul însoțit de o gardă și un ofițer va pleca la București pentru ca împreună cu toate drapele regimentelor și cu puține trupe să intre în ziua de 18 noiembrie în București împreună cu M.S. Regele. Pe la mijlocul lunii decembrie 1918, Regimentul se va retrage la garnizoana de pace de la Pitești.

Urmează perioada interbelică în care regimentul va mai avea de întreprins acțiuni, amintind aici deplasarea în anul 1919 la garnizoana București, iar la 25 februarie 1920 va pleca din București în Basarabia. În 1922, pe 15 septembrie, Regimentul va primi ordinul de a se retrage la Pitești. Ulterior, în 1923, 1924 și 1925 Regimentul 4 „Argeș” va fi încadrat cu efective de pace, fiind organizat pe trei batalioane de infanterie, o companie de mitraliere și alta de specialități, fiind asigurată instruirea efectivelor. Vor interveni modificări în anul 1923 în denumirea Regimentului: se va numi Regimentul 4 Dorobanți „Argeș”, potrivit Decretului regal nr. 1.778 din 23 mai 1932. La 27 iunie 1940, prin Înaltul Decret nr. 2.135 din 27 iunie 1940, întreaga armată română a fost mobilizată – Regimentul 4 Dorobanți „Argeș”, prin ordinea de bătaie de mobilizare a fost constituit pe 4 batalioane.

În perioada 28 iunie 1940, ziua cedării Basarabiei către Uniunea Sovietică, și 3 iulie 1940, regimentul va participa la asigurarea siguranței evacuării trupelor române și a populației civile care se refugia din Basarabia, urmând ca după 3 iulie 1940, când a fost stabilită noua frontieră cu Uniunea Sovietică, Batalioanele II și IV, să se retragă în ordine, la vest de Prut, fără a exista evenimente deosebite între ostașii români și trupele sovietice. Regimentul va rămâne dislocat temporar în Garnizoana București până în iulie 1941, când va reveni la Pitești, urmând ca la 17 iulie 1941, se fie din nou mobilizate trupele, Regimentul dispunând la acel moment de trupă (3.022), cai (897), trăsură (257), arme (2.381), pistoale mitralieră (118), mitraliere (48), revolver (719) și aruncătoare de mine (36). Între 6 iulie 1941 și 9 iulie 1941, Regimentul 4 „Argeș”, partea sedentară, va fi redislocat la Pitești, urmând ca pe 11 iulie 1941 să fie ordonată mobilizarea întregului efectiv al Regimentului. Regimentul va fi îmbarcat pentru dislocarea spre zona de operații începând cu noaptea de 17 spre 18 iulie 1941, în dimineața de 22 iulie 1941 Regimentul 4 „Argeș” trecând Prutul, iar în 4 august 1941 va da primele lupte cu armata sovietică. Urmează o perioadă de foc pentru ostașii argeșeni care și-au adus tributul lor la luptele împotriva sovieticilor, până în seara zilei de 23 august 1944, când, în urma proclamației Regelui Mihai privind încetarea stării de război cu Rusia sovietică, unitățile armatei române vor trebui să facă față unei situații paradoxale, pe de o parte vor fi nevoite să întoarcă armele împotriva fostului aliat, iar pe de altă parte vor lupta cu sovieticii, în această situație fiind și Regimentul 4 Dorobanți. În timpul luptelor din perioada aprilie-august 1944, regimentul a suferit pierderi însemnate: 449 militari morți, 1311 răniți, 963 dispăruți.

Regimentul 4 Dorobanți va trece în 25 octombrie 1944 frontiera în Ungaria, unde va desfășura acțiuni operative cum au fost cele legate de lărgirea capului de pod de pe Tisa în noiembrie 1944, iar în luna decembrie 1944 va participa la ultima acțiune de amploare pe teritoriul ungar. În perioada 11-22 ianuarie 1945, regimentul va

acționa pe teritoriul Cehoslovaciei. Cu ocazia luptelor duse pentru fiecare palmă de pământ, pentru fiecare localitate unde au avut loc acțiuni militare, au pierit în acele lupte o parte din ofițerii regimentului, de la comandantul regimentului, la cei de batalioane și companii.

Sfârșitul războiului va găsi Regimentul 4 Dorobanți în pădurea de lângă satul Ticgai, fiind construită și o troiță în memoria eroilor regimentului căzuți în luptă, aceasta fiind sfințită la 8 iunie 1945, ziua în care regimentul argeșean va primi ordinul de întoarcere acasă, sosind la Pitești pe 19 august. Cu ocazia sosirii la Pitești a fost organizată o defilare în fața comandantului Divizei a I-a de voluntari români „Horea, Cloșca și Crișan”, a comandantului Garnizoanei Pitești și a unui număr mare de piteșteni, ocazie cu care în grădina publică oficialitățile orașului și județului au adresat cuvinte de laudă ostașilor argeșeni reveniți acasă. În acest sens se cuvine să menționăm faptul că, drept răsplată a eroismului ostașilor argeșeni, drapelul regimentului a fost decorat cu cea mai înaltă distincție militară de război, *Ordinul Mihai Viteazul*. La 15 iunie 1946, Regimentul 4 Dorobanți a fost desființat, ca urmare a reorganizării armatei, prin Ordinul Cabinetului ministrului nr. 20.057 din 9 aprilie 1946.

În încheiere, aș vrea să aduc în atenția celor care vor avea plăcerea și curiozitatea să lectureze datele prezentate o succintă trecere în revistă a faptelor de arme ale tinerilor din comuna Bradurile, în Campania din 1941-1945, în special a celor încorporați în cadrul Regimentului 4 Dorobanți „Argeș”, actualmente se numește Bradu, județul Argeș, localitate unde mi-am petrecut copilăria și adolescența. Consider că menționarea celor câteva date despre faptele lor de arme poate fi considerat ca un gest modest din partea subsemnatului de a scoate din uitare oameni și fapte, așa cum pe bună dreptate autorii lucrării citate au menționat. În Campania din perioada 1941-1945, Regimentul 4 Dorobanți „Argeș” a avut încorporat 61 de tineri (cinci ofițeri, cinci subofițeri, 51 trupă) din rândul tinerilor din comuna Bradurile. Bilanțul campaniei pentru dorobanții brădeni se prezenta astfel: zece voluntari pe trei ani, 23 de răniți în zona de operații, cinci morți pe front, trei dispăruți, 16 decorați. Trei dintre dorobanții brădeni au primit pentru faptele de arme cea mai înaltă distincție acordată trupei, Medalia Virtutea Militară (caporalul Anghelescu Ruset Alexandru, sergentul Nae Gh. Gheorghe și sergentul Negoii Badea Marin). De remarcat că din rândul tinerilor din comuna Bradurile, în Regimentul 4 Dorobanți „Argeș” au fost și câțiva ofițeri, printre care amintim, Cpt. Adm.(a) Zamfir M. Teodor, Lt. rez. Dinescu I. Vasile (învățător), Lt. rez. Anghelescu I. Marin (învățător), Lt. rez. Popa D. Paraschiv (învățător), Slt. Adm. Șerb R. Gheorghe (învățător).

Bibliografie

Boțilă, Dumitru, *Diamantele României*, Editura Tiparg, 2011

Carp, Cornel, Țucă, Corneliu, Manea, Vasilica, Florea, Petrișor, *Istoricul Regimentului 4 Dorobanți „Argeș” (1877-1946)*, Editura Pământul 2008

Negoii, Bogdan, Negoii, Ion C., *Omăgiu eroilor și veteranilor de război argeșeni din comuna Bradurile, Campania 1941-1945*, Editura Juventus Press, 2012

Curiozități istorice despre Pitești

culese de prof. dr. Elena ȘTEFĂNICĂ

... în 1834 se efectuau săpături pentru descoperirea unei comori de pe teritoriul Piteștiului?

... pentru anii 1841, 1842, 1845, 1846, 1848, 1849, 1850, 1851, 1852, 1853, 1854, 1855 nu s-a păstrat niciun dosar la Arhivele Statului Pitești din fondul Primăriei Pitești? O parte a arhivelor orașului a fost arsă în vremea ocupației germane dintre 1916-1918, în timpul Primului Război Mondial.



**Mircea cel Bătrân – domnitor al Țării Românești
(1386-1418)**

... la 24 august 1870 au fost împrăștiți 257 de țărani din Pitești pe baza Legii rurale din 1864 din timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza? Dintre aceștia, șase aveau câte patru boi, 160 aveau câte doi boi și 91 de țărani nu aveau vite de muncă¹. (Se știe că împrăștierea foștilor clăcași s-a făcut în funcție de numărul vitelor de muncă). Stabilirea terenurilor pentru fiecare cătun a fost făcută de un inginer la 25 noiembrie 1870 – era o suprafață de 776 de pogoane, 22 de prăjini și 19 stâneni. Pentru această suprafață trebuia să fie plătită o răscumpărare de 197.800 de lei vechi, în obligațiuni rurale, sumă ce a ridicat numeroase probleme de plată celor împrăștiți².

¹ Arhivele Statului – filiala Pitești, *fond Primăria Pitești*, ds. 24/1879, f. 50.

² Ibidem, f. 65.

... una dintre piteștencele celebre, despre care s-au păstrat mărturii scrise, a fost Ecaterina Racoviceanu Fulmen, născută în 1881, „una din puținele și valoroasele ziariste ale presei noastre contemporane” (1926)³? Aceasta este absolventă a Facultății de litere din București și în 1905 a intrat în presă, scriind la celebrele ziare „Adevărul” și „Dimineața”. A fost o membră activă în Sindicatul ziaristilor din București și în Societatea Scriitorilor. A editat cinci volume de literatură: „Scrisori de femei”, „În treacăt”, „Suprema mângâiere”, „Jurnalul unei surori de caritate”⁴.

... în 1889, medicul orașului, Radu Ionescu, avea un salariu de 400 de lei, iar fiecare dintre cele trei moașe comunale primea un salariu de 80 de lei?⁵

... în 1899, în România erau 71 de orașe, în care locuia circa 18, 80% din populație? Cele mai mari orașe erau: București, cu 276.178 de locuitori; Iași, cu 77.759 de locuitori; Galați, cu 62.545 de locuitori; Brăila, cu 56.330 de locuitori; Ploiești, cu 45.107 de locuitori etc. Se observă că Piteștiul, cu circa 15.000 de locuitori la vremea respective, nu se număra printre orașele mari ale țării la sfârșitul secolului al XIX-lea⁶.

... în 1910, „Piteștii”, un bisăptămânal ce apărea în Pitești, publica la 12 septembrie, chiar în primul număr, un articol cu titlul *Întru amintirea unui Piteștean ilustru*? Autorul, anonim, realizează un portret memorabil al istoricului originar din Pitești, Gh. Ionescu-Gion. Se spune în articol: *Gion a fost cel mai încântător conferențiar pe care l-a avut Ateneul Român din București timp de ani îndelungați. Vorba lui avea ceva elegant, mlădios, ales, așa cum era și înfățișarea lui. Era o adevărată desfătare să ai prilejul de a asculta pe Gion vorbind, discutând ori robind vreo cuvântare. Elevii lui își aduc aminte de el ca de un profesor ideal; tovarășii lui de muncă îl cunoșteau ca pe un om superior; streinii (...) vedeau în Gion pe un om de inimă; învățații cei mai de frunte îl solicitau ca pe unul dintre ai lor*⁷. Același autor enumeră și câteva lucrări ale istoricului: „Istoria Bucureștilor”, la care, se spune în articol, a lucrat cinci ani, „Portrete istorice”, „Basarabia” și alte 30 de lucrări.

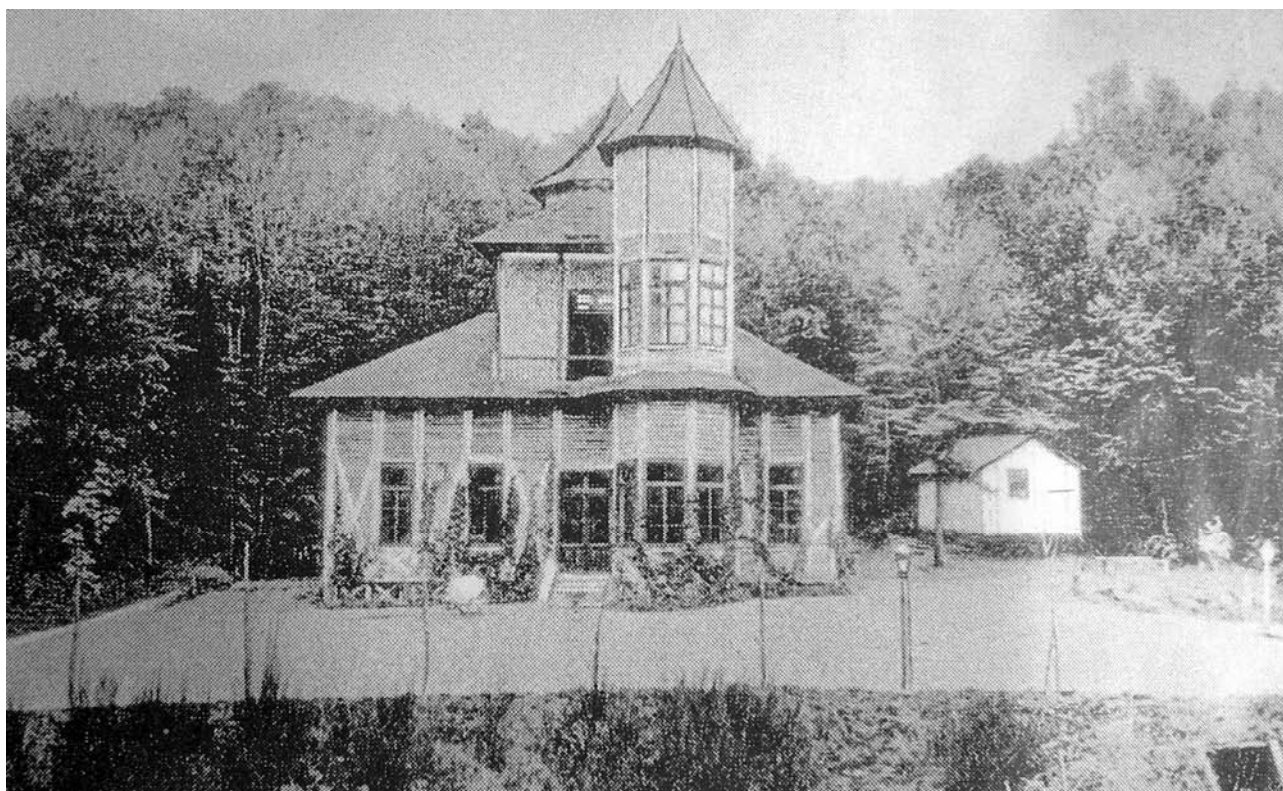
³ *Almanahul „Dicționar al Presei din România și al celei românești de pretutindeni”*, Imprimeria Fundației culturale „Principele Carol”, București, 1926, p. 147.

⁴ Ibidem.

⁵ Arhivele Statului – filiala Pitești, *fond Primăria Pitești*, ds. 40/1889.

⁶ Bulei, Ion, *Atunci când veacul se năștea*, Editura Eminescu, București, 1900, p. 68.

⁷ *Piteștii*, 1910, anul I, nr. 1, p. 1.



Parcul Trivale la începutul sec. XX

